

**STRATEGIJA RAZVOJA
KMETIJSTVA NA OBMOČJU
MESTNE OBČINE NOVA GORICA
DO 2034**

STRATEGIJA RAZVOJA KMETIJSTVA NA OBMOČJU MESTNE OBČINE NOVA GORICA DO 2034

Pripravila:

Regijska razvojna
agencija
ROD Ajdovščina
v sodelovanju z Mestno
občino Nova Gorica,
zanjo Bogdan Česnik

Fotografije: Jure
Makovec, Melita Mavrič

Nova Gorica, julij 2025

KAZALO VSEBINE

1. UVOD IN METODOLOGIJA	4
1.1. Namen	5
1.2. Metodologija	5
1.3. Skladnost s strateškimi dokumenti	6
2. POUDARKI ANALIZE STANJA	9
3. ANALIZA PREDNOSTI, SLABOSTI, PRILOŽNOSTI, NEVARNOSTI	19
4. POUDARKI ANKETE	22
5. STRATEŠKI OKVIR	30
5.1. Uvod	31
5.2. Temeljne usmeritve in predpostavke strategije	32
5.3. Vizija	34
5.4. Strategija	36
5.4.1. Strateški cilj	39
5.4.2. Horizontalni ukrep 1: Vzpostavitev učinkovitega podpornega okolja	40
5.4.3. Horizontalni ukrep 2: Osveščanje lokalnega prebivalstva o pomenu lokalne pridelave hrane, promocija potrošnje lokalno pridelane hrane	41
5.4.4. Prednostna usmeritev 1: Izboljšanje infrastrukture in povečanje tržne usmerjenosti kmetijskih gospodarstev	42
5.4.4.1. Ukrep 1.1: Naložbe v posodobitev ter širitev kmetij	44
5.4.4.2. Ukrep 1.2: Razvoj dopolnilnih dejavnosti na kmetijah	44
5.4.4.3. Ukrep 1.3: Spodbujanje povezovanja kmetov za skupne nastope na trgu in kolektivne naložbe	45
5.4.4.4. Ukrep 1.4: Spodbujanje partnerskih oblik kmetovanja	46
5.4.5. Prednostna usmeritev 2: Trajnostno kmetovanje in upravljanje z gozdovi	47
5.4.5.1. Ukrep 2.1: Spodbujanje naravi prijaznega kmetovanja	49

5.4.5.2. Ukrep 2.2: Preprečevanje zaraščanja kmetijskih zemljišč ter večanje obdelovalnih površin na posamezno kmetijsko gospodarstvo	49
5.4.5.3. Ukrep 2.3: Spodbujanje specializacije kmetijske dejavnosti in širitev kmetij	50
5.4.5.4. Ukrep 2.4: Podpora prevzemnikom kmetij	51
5.4.5.5. Ukrep 2.5: Trajnostno gospodarjenje z gozdovi	51
5.4.6. Prednostna usmeritev 3: Prilagajanje podnebnim spremembam	52
5.4.6.1. Ukrep 3.1: Obnova in izgradnja javnih namakalnih sistemov	53
5.4.6.2. Ukrep 3.2: Spodbujanje uvajanja novih kmetijskih kultur in poskusnih nasadov	54
5.4.6.3. Ukrep 3.3: Spodbujanje pametnega kmetovanja	54
5.4.6.4. Ukrep 3.4: Spodbujanje uvajanja praks za dolgoročno ohranjanje kakovosti tal	55
5.4.6.5. Ukrep 3.5: Protipoplavni ukrepi za zaščito kmetijskih zemljišč	56
5.4.7. Prednostna usmeritev 4: Medsektorsko povezovanje	56
5.4.7.1. Ukrep 4.1: Povezovanje kmetijstva in turizma	57
5.4.7.2. Ukrep 4.2: Povezovanje kmetijstva in izobraževalnih institucij	58
5.4.7.3. Ukrep 4.3: Povezovanje kmetijstva in znanosti	59
5.4.8. Prednostna usmeritev 5: Ohranjanje tradicij, kulturne dediščine in podeželske krajine	60
5.4.8.1. Ukrep 5.1: Podpiranje ohranjanja pridelave starih in avtohtonih sort	61
5.4.8.2. Ukrep 5.2: Spodbujanje pridelave semenskega materiala kmetijskih rastlin	61
5.4.8.3. Ukrep 5.3: Podpiranje obnove in revitalizacije kmetijskih in podeželskih dediščinskih objektov ter krajine	61
5.5. Strateški projekti občine	63
6. URESNIČEVANJE STRATEGIJE	64
6.1. Sprejem strategije	65
6.2. Izvajanje strategije	65
6.3. Možni viri financiranja	65
6.4. Spremljanje strategije	65
7. ZAKLJUČEK	66

1. UVOD IN METODOLOGIJA

1.1. Namen

Odločitev Mestne občine Nova Gorica za opredelitev kmetijstva kot občinske strateške gospodarske panoge predstavlja pomembno politično odločitev v prid podpori razvoju kmetijstva.

Kmet je v verigi preskrbe s hrano prvi in prav je, da se vsi deležniki zavedamo pomembnosti in obenem zahtevnosti tega poklica.

Podpora občine bo vključevala neposredne finančne spodbude kmetijskim gospodarstvom, ki izhajajo iz Odloka o ohranjanju in spodbujanju razvoja kmetijstva, gozdarstva in podeželja v Mestni občini Nova Gorica (z dne 20. 6. 2024), pomoč pri dostopu do drugih finančnih virov, ustrezno prostorsko načrtovanje, naložbe v potrebno javno infrastrukturo in aktivno delovanje za vzpostavitev učinkovitega podpornega okolja za kmeta, za povezovanje kmetijskih gospodarstev pri proizvodnji in trženju ter za motiviranje kmetov za sodelovanje v projektih.

Strategija razvoja kmetijstva na območju Mestne občine Nova Gorica do 2034 je eden od petih strateških dokumentov, ki so se vzporedno pripravljali za območje Vipavske doline in goriškega Krasa. Mestna občina Nova Gorica je skupaj z občinami Renče -Vogrsko, Miren-Kostanjevica, Ajdovščina in Vipava v letu 2023 intenzivno pristopila k pripravi občinske strategije razvoja kmetijstva z željo, da se občine poenotijo pri strateškem okviru ukrepov in v medsebojnem sodelovanju skupaj prispevajo h krepitvi prehranske varnosti v regiji.

1.2. Metodologija

Metodologija izdelave in načrtovanja občinske strategije formalno in postopkovno ni predpisana. Pri pripravi dokumenta smo sledili načelom transparentnosti ter vključevanja deležnikov po pristopu od spodaj navzgor.

Postopek priprave strategije je obsegal več faz: analizo stanja, delavnico z deležniki za izdelavo SWOT analize, opredelitev priložnosti in strateškega okvira, vizije, prednostnih nalog in ukrepov. Izvedena je bila tudi anonimna spletna anketa, s katero smo preverjali mnenja kmetov o vlogi občine pri razvoju kmetijstva. Med drugim nas je zanimalo tudi, na kakšen način kmetije tržijo svoje pridelke in katere so največje ovire za razvoj njihove kmetije. Po zadnji obravnavi s ključnimi deležniki v aprilu 2025 in revidiranju vsebin je bil dokument v juniju predan v javno obravnavo ter nato v sprejem Mestnemu svetu Mestne občine Nova Gorica.

1.3. Skladnost s strateškimi dokumenti

Strategija razvoja kmetijstva v Mestni občini Nova Gorica temelji na številnih pravnih podlagah, ki določajo cilje, načela in ukrepe za razvoj kmetijstva na lokalni, regionalni, nacionalni in evropski ravni. Upoštevani so tako zakoni kot podzakonski predpisi, občinski akti, strateški dokumenti, akcijski načrti ter evropske politike, ki skupaj tvorijo celovit okvir za razvoj trajnostnega, konkurenčnega in okoljsko odgovornega kmetijstva.

Zakon o lokalni samoupravi (Uradni list RS, št. 94/07 – uradno prečiščeno besedilo, 76/08, 79/09, 51/10, 40/12 – ZUJF, 11/14 – popr., 14/15 – ZUUJFO, 11/18 – ZSPDSLS-1, 30/18, 61/20 – ZIUZEOP-A, 80/20 – ZIUOOPE, 62/24 – odl. US in 102/24 – ZLV-K) ureja občine kot temeljne samoupravne lokalne skupnosti. Občina v okviru ustave in zakonov samostojno ureja, in opravlja svoje zadeve in izvršuje naloge, ki so nanjo prenesene z zakoni.

Zakon o kmetijstvu (Uradni list RS, št. 45/08, 57/12, 90/12 – ZdZPVHVVR, 26/14, 32/15, 27/17, 22/18, 86/21 – odl. US, 123/21, 44/22, 130/22 – ZPOmK-2, 18/23 in 78/23) določa cilje in ukrepe kmetijske politike, razvoj kmetijstva in podeželja ter prilagajanje podnebnim spremembam. Ureja promet s kmetijskimi pridelki, varnost in kakovost živil, označevanje ter varstvo potrošnikov. Določa tudi dopolnilne dejavnosti na kmetiji, doniranje hrane, javne službe, izobraževanje in nadzor.

Zakon o kmetijskih zemljiščih (Uradni list RS, št. 71/11 – uradno prečiščeno besedilo, 58/12, 27/16, 27/17 – ZKme-1D, 79/17, 44/22 in 78/23) ureja varstvo kmetijskih zemljišč in njihovo upravljanje, tako da določa njihovo razvrstitev, rabo in obdelovanje, njihov promet in zakup, agrarne operacije in skupne pašnike. Določbe tega zakona se smiselno uporabljajo tudi za gozdove, če ni z zakonom drugače določeno.

Zakon o gozdovih (Uradni list RS, št. 30/93, 56/99 – ZON, 67/02, 110/02, 115/06 – ORZG40, 110/07, 106/10, 63/13, 101/13 – ZDavNepr, 17/14, 22/14 – odl. US, 24/15, 9/16, 77/16 in 78/23) ureja varstvo, gojenje, izkoriščanje in rabo gozdov ter razpolaganje z gozdovi kot naravnim bogastvom s ciljem, da se zagotovijo trajnostno sonaravno ter večnamensko gospodarjenje v skladu z načeli varstva okolja in naravnih vrednot, trajno in optimalno delovanje gozdov kot ekosistema ter uresničevanje njihovih funkcij.

Zakon o divjadi in lovstvu (Uradni list RS, št. 16/04, 120/06 – odl. US, 17/08, 46/14 – ZON-C, 31/18, 65/20, 97/20 – popr., 44/22 in 158/22) ureja upravljanje z divjadjo, ki obsega načrtovanje, ohranjanje, trajnostno gospodarjenje in spremljanje stanja divjadi ter načine njihovega izvajanja.

Zakon o zdravstvenem varstvu rastlin (Uradni list RS, št. 62/07 – uradno prečiščeno besedilo, 36/10, 40/14 – ZIN-B in 21/18) določa zdravstveno varstvo rastlin; biotično varstvo rastlin; pridobivanje, izmenjavo podatkov in informacijski sistem; stroške in odškodnine; javno službo zdravstvenega varstva rastlin; določa organe, ki so odgovorni za uresničevanje tega zakona in inšpekcijsko nadzorstvo ter ureja ukrepe in obveznosti v zvezi s pojavom, preprečevanjem vnosa in širjenja ter zatiranjem škodljivih organizmov na rastlinah, rastlinskih proizvodih in nadzorovanih predmetih.

Akcijski načrt za delo z mladimi kmeti 2024-2030 je seznam dejavnosti, ki se bodo do leta 2030 izvajale na nacionalni ravni, da se izboljšajo razmere in pogoji za kmetovanje, predvsem mladih kmetov.

Akcijski načrt za razvoj ekološkega kmetijstva do leta 2027 vsebuje analizo stanja, SWOT analizo, predstavitev potreb, ciljev in ukrepov (70 ukrepov) po 8 prednostnih področjih (pridelava, predelava,

prenos znanja, semenarstvo, povezovanje, eko živila v sistemu javnega naročanja, promocija in trženje, raziskave in razvoj novih tehnologij ter ekološko kmetovanje v povezavi s podnebnimi spremembami), ki bodo pripomogli za nadaljnji razvoj ekološkega kmetovanja.

Občinski prostorski načrt Mestne občine Nova Gorica, ki opredeljuje, da bodo območja kmetijstva bodo skoncentrirana v Vipavski dolini, kjer bo prevladovalo poljedelstvo, vrtnarstvo, vinogradništvo in sadjarstvo. Na Trnovski in Banjški planoti bo kmetijstvo usmerjeno v živinorejo ter ekološko kmetovanje.

Odlok o ohranjanju in spodbujanju razvoja kmetijstva in podeželja v Mestni občini Nova Gorica (na podlagi 24. člena Zakona o kmetijstvu (Uradni list RS, št. 45/08, 57/12, 90/12 – ZdZPVHVVR, 26/14, 32/15, 27/17, 22/18, 86/21 – odl. US, 123/21, 44/22, 130/22 – ZPOmK-2, 18/23 in 78/23) in 19. člena Statuta Mestne občine Nova Gorica (Uradni list RS, št. 13/12, 18/17 in 18/19), ki ga je sprejel Mestni svet Mestne občine Nova Gorica na seji dne 20. junija 2024, določa področje uporabe, upravičence, pogoje in postopek za dodelitev sredstev ter vrste pomoči s posameznimi ukrepi, ki jih Mestna občina Nova Gorica izvaja za ohranjanje in spodbujanje razvoja kmetijstva, gozdarstva in podeželja.

Regionalni razvojni program Severne Primorske (Goriške) razvojne regije 2021-2027 (RRP) je temeljni programski dokument na regionalni ravni, ki na podlagi analize razvojne regije, določa njene prioritete, ukrepe, aktivnosti in seznam prednostnih finančno ovrednotenih projektov. RRP 2021–2027 obsega območje Goriške razvojne regije, ki zajema 13 občin: občino Ajdovščina, občino Bovec, občino Brda, občino Cerklje, občino Idrija, občino Kanal ob Soči, občino Kobarid, občino Miren-Kostanjevica, Mestno občino Nova Gorica, občino Renče-Vogrsko, občino Šempeter-Vrtojba, občino Tolmin in občino Vipava. Področje kmetijstva je v regionalnem razvojnem programu opredeljeno znotraj prioritete »Zelena regija«.

Evropski zeleni dogovor v okviru Strategije od vil do vilic, ki je v središču zelenega dogovora in obravnava izzive trajnostnih prehranskih sistemov, ob čemer priznava neločljive povezave med zdravimi ljudmi, zdravimi družbami in zdravim planetom. Evropski zeleni dogovor določa, kako doseči, da bo Evropa do leta 2050 postala prva podnebno nevtralna celina. V njem je predstavljena nova, trajnostna in vključujoča strategija za rast, katere cilji so spodbuditi gospodarstvo, izboljšati zdravje in kakovost življenja ljudi ter poskrbeti za naravo in za to, da nihče ne bo prezrt. Strategija „od vil do vilic“, za pravičen, zdrav in okolju prijazen prehranski sistem je v središču zelenega dogovora.

Strategija za biotsko raznovrstnost do leta 2030 je dolgoročen načrt za zaščito narave in preprečevanje propadanja ekosistemov, preprečevanja širjenja tujerodnih invazivnih vrst, boja proti podnebnim spremembam in spodbujanja ekološkega kmetijstva. Varstvo ter obnova biotske raznovrstnosti in dobro delujočih ekosistemov sta ključna za krepitev naše odpornosti ter preprečevanje nastanka in širjenja prihodnjih bolezni. Strategija s konkretnimi ukrepi in zavezami deluje v smeri ohranjanja in povečanje biotski raznovrstnosti Evrope.

Dolgoročna vizija za podeželska območja EU do leta 2040 prikazuje podeželska območja EU, ki so osrednji del evropskega načina življenja. Ta območja, ki obsegajo več kot 80 % ozemlja EU so splošno priznana in cenjena zaradi proizvodnje hrane, upravljanja naravnih virov, varstva naravne krajine ter rekreacije in turizma. Številne naše tradicije, festivali in kultura so zakoreninjeni v evropskih podeželskih območjih. V viziji je predstavljena dolgoročna vizija za podeželska območja EU do leta 2040. V njem so opredeljena področja ukrepanja za močnejša, povezana, odporna in uspešna podeželska območja in skupnosti. Pakt za podeželje bo mobiliziral javne organe in deležnike, da se odzovejo na potrebe in želje podeželskih prebivalcev.

Resolucija »Naša hrana, podeželje in naravni viri od leta 2021« je prizadevanje za novo poglavje v razvoju slovenskega kmetijstva in podeželja. Pomeni zavestno prilagoditev na nove družbene izzive ter iskanje nove, zahtevnejše, a obetajoče zgodbe slovenskega kmetijstva in podeželja. Zato potrebujemo predvsem dobro voljo, znanje ter pripravljenost za sodelovanje. Posredno in neposredno se kmetijstvo in podeželje dotikata slehernega prebivalca Slovenije. Vplivata na varnost, dostopnost in kakovost hrane, ki jo vsi uživamo. Določata kakovost bivanja in prostora za prosti čas, v določeni meri pa opredeljujeta stanje okolja in narave. Družbeni odnosi in pogledi na pridelavo hrane, kmetijstvo in podeželje se hitro spreminjajo.

Resolucija o Dolgoročni podnebni strategiji do leta 2050 je strateški dokument in ne vsebuje konkretnih ukrepov. Temelji na načelih zmanjševanja emisij TGP, učinkovite rabe energije in zmanjševanja porabe energije, podnebne pravičnosti, pravičnega prehoda in znanstvenih dognanj. Cilji in ukrepi temeljijo na načelih zakona, ki ureja varstvo okolja, med katerimi so glavna načela trajnostnega razvoja, celovitosti, sodelovanja, načelo odgovornosti povzročitelja, preventive in previdnosti. Mednje se prepletajo tudi načelo konkurenčnosti, načelo spoštovanja sektorskih ciljev za lažjo integracijo sektorske politike, načelo stroškovne učinkovitosti, načelo zagotovitve aktivne vloge Slovenije v mednarodni skupnosti, načelo ohranjanja habitatov, ki so pomembni za ohranjanja biotske raznovrstnosti in katerih stanje se tudi zaradi podnebnih sprememb slabša, ter načelo ohranjanja kulturne dediščine.

Program upravljanja območij Natura 2000 za obdobje 2023-2028 katerega osnovni namen je opredeliti izpolnjevanje obveznosti varstva posebnih varstvenih območij - območij Natura 2000, ki jih nalagata Republiki Sloveniji Direktiva o pticah in Direktiva o habitatih. S programom upravljanja se podrobneje opredeljujejo varstveni cilji in ukrepi na območjih Natura, pa tudi pristojni sektorji in odgovorni nosilci za izvajanje varstvenih ukrepov. S programom upravljanja se določajo prednostni projekti, ki omogočajo tudi izkoriščanje priložnosti območij Natura 2000 za lokalni oziroma regionalni razvoj, delovna mesta in gospodarsko rast ter ohranjanje kulturne dediščine, upoštevajoč gospodarske, socialne, kulturne in demografske značilnosti ter načela trajnostnega razvoja

Načrta upravljanja voda (NUV) za obdobje 2023-2027 na vodnem območju Jadranskega morja za obdobje 2023 - 2027 je narejen z namenom zasledovanja ciljev Vodne direktive ter določiti okvir za varstvo celinskih površinskih voda, somornic, obalnega morja in podzemne vode.

Strateški načrt skupne kmetijske politike 2023–2027 za Slovenijo (SN SKP) opredeljuje 9 specifičnih ciljev in 1 horizontalni cilj. Načrt se izvaja v okviru 61 intervencij, nekatere izmed katerih pa se naprej delijo na podintervencije. SN 2023 - 2027 za Slovenijo predstavlja ključni usmeritveni dokument ter finančni vir za kmetijstvo in podeželje do leta 2027. Tudi za območje Mestne občine Nova Gorica je SN SKP eden najpomembnejših finančnih virov za izvajanje občinske strategije.

2. POUDARKI ANALIZE STANJA

Ukrepi v strategiji temeljijo na Analizi stanja kmetijstva v Mestni občini Nova Gorica, ki jo je v letu 2023 izdelala Biotehniška fakulteta Univerze v Ljubljani. V nadaljevanju podajamo ključne ugotovitve analize.

Za območje Mestne občine Nova Gorica je **značilna razgibanost terena**, pri čemer južna ravninska območja segajo do 200 m.n.v., hriboviti predeli presegajo 500 m.n.v., na območju Trnovskega gozda (severovzhod) pa nadmorska višina presega 1000 m.n.v. Velika razlika v nadmorski višini na geografsko majhni razdalji **močno vpliva na značilnosti podnebja in posledično na kmetijstvo in gozdarstvo**.

Kmetijstvo in gozdarstvo

S svojimi dejavnostmi **zavzemata pretežni delež** prostora Mestne občine Nova Gorica. Njuna vloga se prilagaja spremenjenim družbenim in prostorskim razmeram, pri čemer primarna raba prostora **pridobiva nove vloge in pomen**. Kmetijstvo namreč še vedno predstavlja enega **najboljših skrbnikov naravnih virov**, še posebej, če ni izrazito intenzivno ter pomembnega **oblikovalca krajinske podobe**. To ni pomembno le za kakovost bivalnega okolja, pač pa tudi za rekreacijo ter preživljanje prostega časa ter razvoj dejavnosti, ki lahko izrabljajo te potencialne, kot je na primer **turizem**. Seveda ima kmetijstvo še vedno v prvi vrsti svojo primarno vlogo, to je **pridelava kakovostne hrane** (konvencionalno ali ekološko pridelane), vse bolj aktualna pa postaja tudi **lokalna oskrba s prehranskimi proizvodi**. Kljub majhnemu prispevku k bruto družbenemu proizvodu pa postajajo vse pomembnejše **sekundarne funkcije**, kot so gospodarno ravnanje z naravnimi viri, varovanje tal in voda ter ohranjanje kulturne krajine, ki se je oblikovala skozi stoletja.

Naravne danosti in podnebne spremembe

Kot drugod po Sloveniji tudi na območju Mestne občine Nova Gorica **podnebne spremembe vplivajo na kmetijsko pridelavo**. V obdobju 1981–2010 je **povprečna letna temperatura zraka znašala 10,4 °C**, povprečna zimska 1,8 °C, poletna pa 19,1 °C. V tem obdobju se je povprečna temperatura zraka **dvignila za 1,0 °C**, pri čemer so se najbolj ogreli poletja in pomladi, nekoliko manj zime, medtem ko jeseni niso zaznali sprememb povprečne dnevne temperature. **Naraščanje temperatur se nadaljuje tudi v prihodnje**, pri čemer je obseg dviga odvisen od scenarijev izpustov toplogrednih plinov. Projekcije kažejo, da se bo najbolj segrelo pozimi, poleti in tudi jeseni, nekoliko manj pa spomladi. Dvig temperature močno poveča toplotno obremenitev. Zaradi splošnega dviga temperature zraka se je povečala **pogostost števila vročih in toplih dni**.

V kmetijstvu se **pomanjkanje vode kaže v kmetijski suši**, preobilica vode pa povzroča še druge težave pri pridelavi hrane. V obdobju 1981–2010 je povprečna letna količina padavin znašala 1.800 mm, največ jeseni in sicer 600 mm, nekoliko manj pa v drugih letnih časih. Trend povprečne količine padavin je bil v tem **obdobju negativen** (3,0 %/desetletje), v tridesetletnem obdobju so se letne padavine zmanjšale za približno 160 mm oz. 9 %. **Največji padec padavin je zaznati spomladi in poleti**, nekoliko manjši padec pa jeseni. **Sorazmerno sončni so vsi letni časi**, na letnem nivoju znaša povprečno trajanje sončnega obsevanja okoli 2.200 ur.

Na območju so bila v času izdelave **podeljena 103 vodna dovoljenja za rabo vode za namakanje kmetijskih zemljišč**, v obsegu 2.164,4 l/s. Predlagana je bila pilotna izvedba vzpostavitve urnika namakanja na izbranem rečnem odseku, vzdolž vodotoka, da bi se zmanjšale trenutne potrebe po vodi in s tem zmanjšal pritisk na vodne ekosisteme v kolikor se z razpoložljivostjo te vode pojavljajo problemi.

Za padavine so si podnebni scenariji zelo različni oziroma kažejo veliko negotovost. Večje spremembe je zaznati na **sezonski ravni**, na letni ravni pa se sezonska nihanja izničijo, saj projekcije kažejo, da se bo v zimskem obdobju **količina padavin povečala**, poleti pa zmanjšala. Višina padavin na letni ravni se bo po obeh scenarijih v drugi polovici 21. stoletja povečala, predvsem pozimi ter spomladi. V primeru obeh scenarijev bo povprečno povečanje letnih padavin konec stoletja v primerjavi z obdobjem 1981—2010 za 3 do 6 %. Največ se bodo padavine **povečale pozimi** (12 do 16 %), **najmanj pa poleti**, kjer lahko pričakujemo celo nekolikošen **upad padavin**.

Padavinski dan je opredeljen kot dan, ko pade vsaj 0,1 mm padavin. **Število padavinskih dni** na leto v referenčnem obdobju znaša **181 dni**, od tega je največ padavinskih dni **poleti in spomladi** (48 do 53), **najmanj pa jeseni in pozimi** (36 do 44). Hkrati pa pade jeseni največja količina padavin (33%). Po scenarijih se bo **število padavinskih dni v prihodnje zmanjšalo poleti in jeseni**.

Kmetijska zemljišča v uporabi so delno poplavno ogrožena, vendar je poplavna varnost v rang **zelo redkih poplav** (379,1 ha) oz. **redkih poplav** (300,3 ha).

Ob znani spremembi padavin je pomemben podatek, kako se bo spremenila dolžina suhih in mokrih obdobj, ki posredno kažejo **možnost za obe hidrološki skrajnosti, suše in poplave**. V referenčnem obdobju 1981—2010 dolžina najdaljšega suhega obdobja znaša 26 dni, dolžina najdaljšega mokrega obdobja pa znaša 9 dni. Kazalnika dolžine zaporednih mokrih in suhih dni ne kažeta večjih sprememb, je pa za kazalnik dolžine suhih obdobj pričakovano podaljšanje za povprečno 1 dan, za kazalnik mokrih obdobj pa je pričakovati skrajšanje za povprečno 1 dan.

Na območju površin, ki so strateško izjemno pomembna za kmetijstvo in pridelavo hrane v Vipavski dolini je **potencialna razpoložljivost vodnih virov za namakanje** v sušnem letu **zadovoljiva**, saj večino območja pade v rang razpoložljivosti 100-199 kar pomeni da je kmetijskih zemljiščem možno pripisati ali en neomejeno in/ali več omejeno razpoložljivih vodnih virov ali dva neomejeno in/ali več omejeno razpoložljivih vodnih virov.

Tla na območje močno zaznamuje geološka podlaga, ki je na severu-severovzhodu in skrajnem jugu **apnenec** v osrednjem delu pa **fliš** (evtrična rjava tla na flišu). Raba evtričnih rjavih tal na ledenodobnih nasutinah rekah pa je predvsem poljedelska. Zaradi ravnega reliefa, dobre propustnosti, primerne globine, dobrih fizikalnih in kemičnih lastnosti so ob ustrezni klimi (dovolj padavin) v Sloveniji **najbolj rodovitna kmetijska tla**. Bližina mest povečuje pritisk na kmetijska zemljišča zaradi širjenja urbanih površin. V prihodnje bo zato zelo pomembno v tem okolju **ohraniti ustrezno razmerje površin** poraščenih z gozdom, kmetijskih površin in urbanega okolja, hkrati pa **ohraniti čiste vodne vire ter neonesnažena tla**.

Kmetijske površine

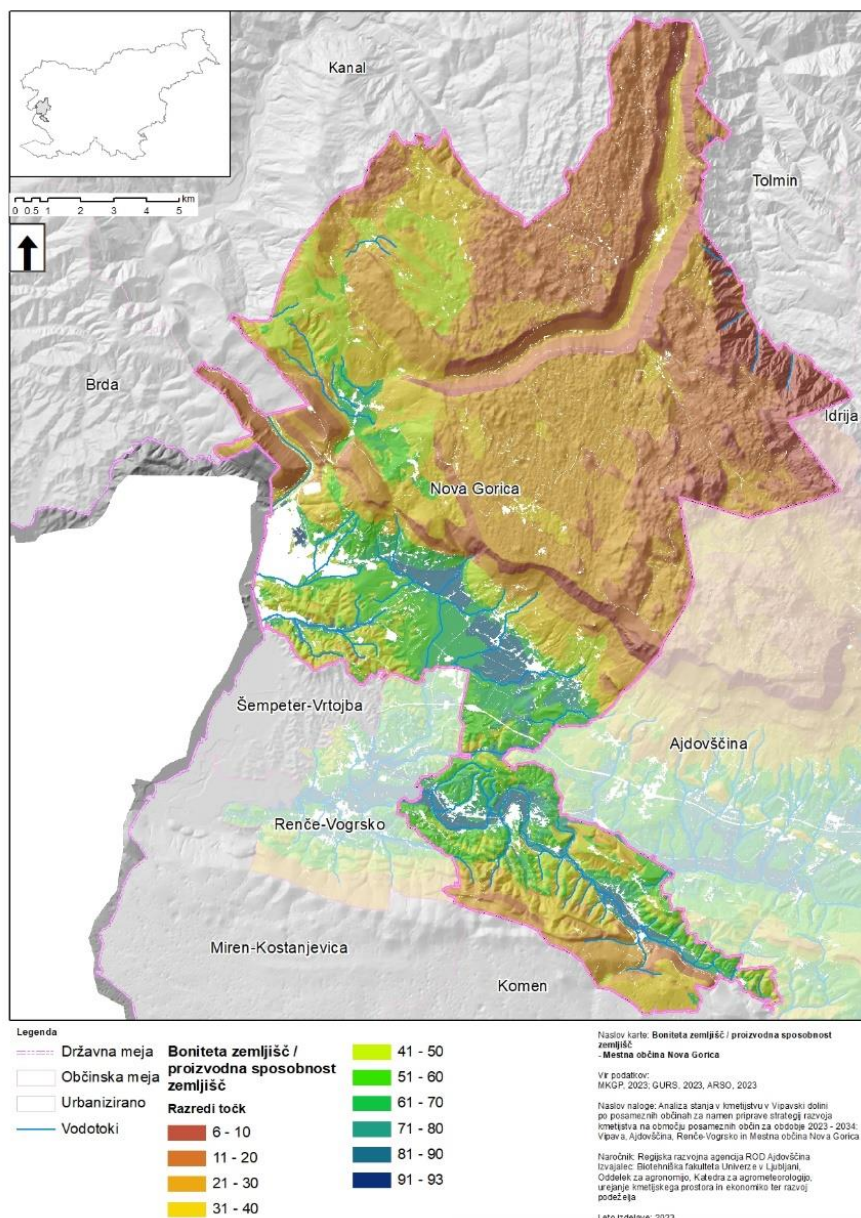
Gozd pokriva 69,4 % površine občine, trajno travinje 13,3 %, njive 2,7 %, podobno tudi vinogradi z 2,5 %, ekstenzivni sadovnjaki pa 1,3 %, ostalo pa v manjših vrednostih predstavljajo druge kategorije.

Povprečna površina KZU na kmetijsko gospodarstvo (KMG) se je v obdobju 2010 - 2020 v občini povečala za 19,5 % in je v letu 2020 znašala 4,9 ha. **Delež kmetijskih zemljišč v uporabi** je v letu 2020 znašal 14,1 % celotne površine občine kar je 6 % več kot leta 2010. **Njive** so v skupni površini KZU v letu 2020 **predstavljale 16,1 %**, njihov delež pa se je v obdobju 2010 do 2020 **povečal** za 13,4 %, kar se pripisuje zmanjšanju trajnih nasadov.

Delež površine **trajnih travnikov in pašnikov** v celotni površini KZU je leta 2020 znašal 62 %. Obseg trajnih nasadov se je v letu 2020 v strukturi KZU **zmanjšal** za 13,1 % in je predstavljal le še delež v obsegu 21,9 % kmetijskih zemljišč v uporabi. Na račun **zmanjšanja obsega trajnih nasadov se je deloma povečal delež njiv in travnikov**. Pomemben kazalnik **potenciala za samooskrbo je površina njiv** na 1.000 prebivalcev, ki je leta 2020 znašala le 20 ha in **površina žit**, ki se je v letu 2020 v primerjavi z letom 2010 zmanjšala za 10 % in je znašala le 9 ha na 1.000 prebivalcev.

Kmetijska zemljišča so v letu 2020 predstavljala 60,3 % vseh zemljišč v uporabi. **Površina kmetijskih zemljišč** je v zadnjem desetletju ostala skoraj nespremenjena (+ 0,6 %), medtem ko se je število kmetijskih gospodarstev zmanjšalo za 12 %. Kljub temu se je površina kmetijskih zemljišč v uporabi v obdobju 2010-2020 zvišala za dobrih 5 %, število KMG, ki jih imajo v lasti pa upadlo za 12,3 %. Najboljša kmetijska zemljišča obsegajo 4.367,4 ha (15,6 %) občine.

Boniteta ali pridelovalni potencial zemljišča se izračuna na podlagi lastnosti tal, klime, reliefa in posebnih vplivov. Kot posebni vplivi se za kmetijska zemljišča upoštevajo skalovitost, poplavljenost, sušnost, ekspozicija, odprtost in zaprtost, zasenčenost in vetrovnost. Boniteta višja od 30 je na **42,3 % površine občine**. Najboljša kmetijska zemljišča se nahajajo na **nižjih nadmorskih višinah v dolini na flišnih tleh**. Rendzinasta tla na apnencu na višjih nadmorskih višinah so slabše kakovosti in jih večinoma prerašča gozd.

Boniteta zemljišč / proizvodna sposobnost zemljišč

Kmetijska zemljišča v uporabi (KZU) obsegajo 4.173 ha, od tega je 14 % (591 ha) v upravljanju Sklada kmetijskih zemljišč in gozdov Republike Slovenije (SKZG), **86 % (3582 ha) pa v zasebni ali drugi lasti**. Za primerjavo, na državni ravni je odstotek KZU v lasti države 10%.

Njivske površine

Površine njiv so v letu 2020 obsegale **633 ha**, kar je bilo za 19,4 % več kot v letu 2010. Na njivah so prevladovala **žita in krmne rastline**, trajni travniki in pašniki, ki so v letu 2020 obsegali 2437 ha, kar je bilo 8 % več kot pred desetletjem. **Površine trajnih nasadov so se zmanjšale** za 8,5 % in v letu 2020 obsegale 860 ha v primerjavi z 940 ha leta 2010. Upad površine trajnih nasadov je kar zaznaven, zmanjšalo pa se je tudi število KMG, ki ima trajne nasade. Se je pa na podlagi tega **povečala površina njiv in travinja**. V zadnjem desetletju se je občutno **povečala tudi površina gozdov** za 16,7 %, opazno je tudi **povečanje deleža nerodovitnih zemljišč**, ki se je skoraj podvojil.

Kmetijska gospodarstva

Po podatkih popisa kmetijstva je bilo leta 2020 v občini **810 kmetijskih gospodarstev**, kar je za 12 % manj kot leta 2010. Obseg kmetijskih zemljišč v uporabi se je v obdobju 2010 - 2020 po podatkih SURS **povečal za dobrih 5 %**. **Število živine** (prikazano s številom glav velike živine (GVŽ)), se je **zmanjšalo za 14,6 %**, primerjava s slovenskim povprečjem pa kaže, da se je število živine v Mestni občini Nova Gorica zmanjšalo bolj kot na državni ravni. Posledično je nižja tudi obtežba kmetijskih zemljišč z živalmi (število GVŽ na hektar KZU), ki je v letu 2020 znašala 0,42 GVŽ/ha KZU in se je v opazovanem obdobju znižala za dobrih 19 %. Delež KMG večjih od 10 ha KZU je v letu 2020 znašal 14,7 %. V zadnjem desetletju se je delež večjih KMG nad 10 ha KZU v občini povečal za dobrih 70,9 %, kar je spodbuden podatek. Kaže se torej **trend večanja kmetij**, ki je precej bolj intenziven, kot na ravni države.

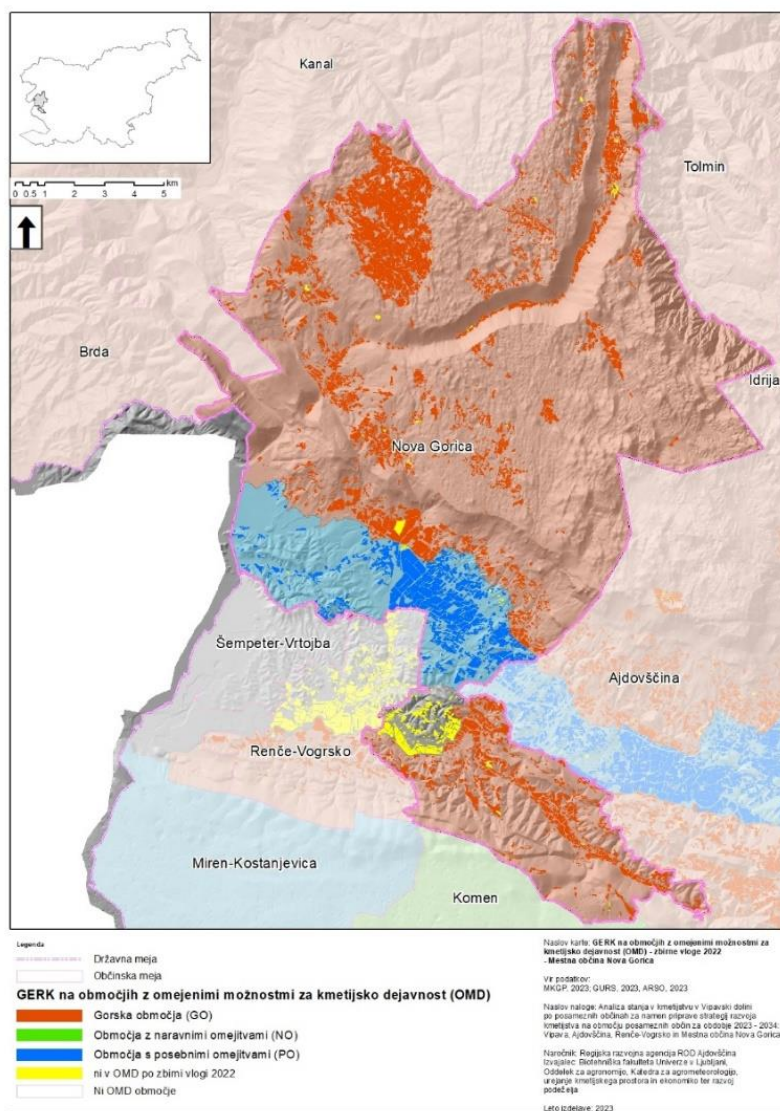
Kmetijska gospodarstva velikostnega razreda

Krepijo se **kmetijska gospodarstva največjega velikostnega razreda**, ki posedujejo več kot polovico površine razpoložljivih KZU. Površine KZU se v lasti KMG najmanjšega velikostnega razreda zmanjšujejo (njihova površina se je v obdobju 2010-2020 zmanjšala za 12,7 %), **manjše pa je tudi število KMG**, ki se uvršča v ta velikostni razred KZU (zmanjšanje za 20,4 %). Površine KZU v velikostnem razredu od 2 do 5 ha KZU so se v obdobju 2010-2020 rahlo povečale (za 0,8 %), število KMG tega razreda pa se je v istem obdobju zmanjšalo za 3,6 %. Velikostni razred KZU od 5 do 10 ha se je po površini KZU v obdobju 2010-2020 zmanjšal za 11,2 %, število kmetij v tem velikostnem razredu KZU pa se je v istem obdobju zmanjšalo za 9,7 %. So se pa v istem obdobju za 18,3 % povečale površine KZU največjega velikostnega razreda nad 10 ha KZU, število KMG v tem razredu pa se je prav tako povečalo za 7,6 %.

Omejene možnosti za kmetijsko dejavnost

Območja s posebnimi omejitvami so geografsko enotna območja, kjer je potrebno **nadaljevati s kmetijsko proizvodnjo zaradi ohranjanja okolja, vzdrževanja podeželja in varstva turističnega potenciala**. Kriteriji za njihovo opredelitev so lahko: redno pojavljanje letnih visokih voda, ustrezna gostota kraških pojavov na enoto površine, redno pojavljanje burje s hitrostjo nad 14 m/s pozimi več kot 10 % časa in v vegetacijski dobi več kot 4 % časa oziroma redno letno pojavljanje usadov ali zemeljskih plazov. Za **hribovska in gorska območja** je značilna precejšnja **omejenost uporabe kmetijskih zemljišč**, saj je zaradi višje nadmorske višine skrajšana vegetacijska doba in zožena možnost izrabe primernih kultur, zaradi strmin oziroma nagibov kmetijskih zemljišč pa je omejena uporaba standardne mehanizacije.

Večina občine se uvršča v OMD območja. Kmetijska zemljišča v **centralnem delu** spadajo v območja s **posebnimi omejitvami** in sicer 819,1 ha oziroma 20 % KZU. Na severu (**Trnovski gozd in Banjščice**) in jugu (**Kras**) pa med **gorska območja** v 3.177,6 ha oziroma 76 % KZU. Zelo **majhna površina zemljišč** v vrednosti 1,9 ha, na meji s Krasom se uvršča tudi med območja **z naravnimi omejitvami**.

Grafične enote rabe tal z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost (OMD) – zbirne vloge 2022

Ekološko kmetijstvo

Podpore se namenljajo za izvajanje kmetovanja, ki **omogoča varovanje in izboljšanje okolja, elementov krajine, naravnih virov in biotske raznovrstnosti ter prilagajanje podnebnim spremembam**. Dodelijo se za prostovoljno preusmeritev v prakse in metode ekološkega kmetovanja, kot je določeno z Uredbo 834/2007/ES.

V občini je **40 kmetij, ki kmetujejo na ekološki način** na površini 1189,7 ha kmetijskih zemljišč (4,3 % vseh površin). Od vseh vrst ekološkega kmetovanja je najbolj razširjeno **pridelovanje trajnega travinja, ki je povezano z živinorejo** (npr. krave dojlje, drobnica).

Okoljsko občutljivo trajno travinje

Kmetijsko prakso "Ohranjanje okoljsko občutljivega trajnega travinja" (OOTT) morajo izvajati nosilci kmetijskih gospodarstev, katerih površine se nahajajo na **območju okoljsko občutljivega trajnega travinja in imajo status OOTT**. Nosilci tega trajnega travinja ne smejo niti spreminjati v drugo kmetijsko ali nekmetijsko rabo (kamor sodi tudi zaraščanje) niti preorati. Dopuščeno je **le rahljanje tal**. OOTT sodi med standarde Pogojenosti, ki jih uvaja novi SKP (prej navzkrižna skladnost), ki se

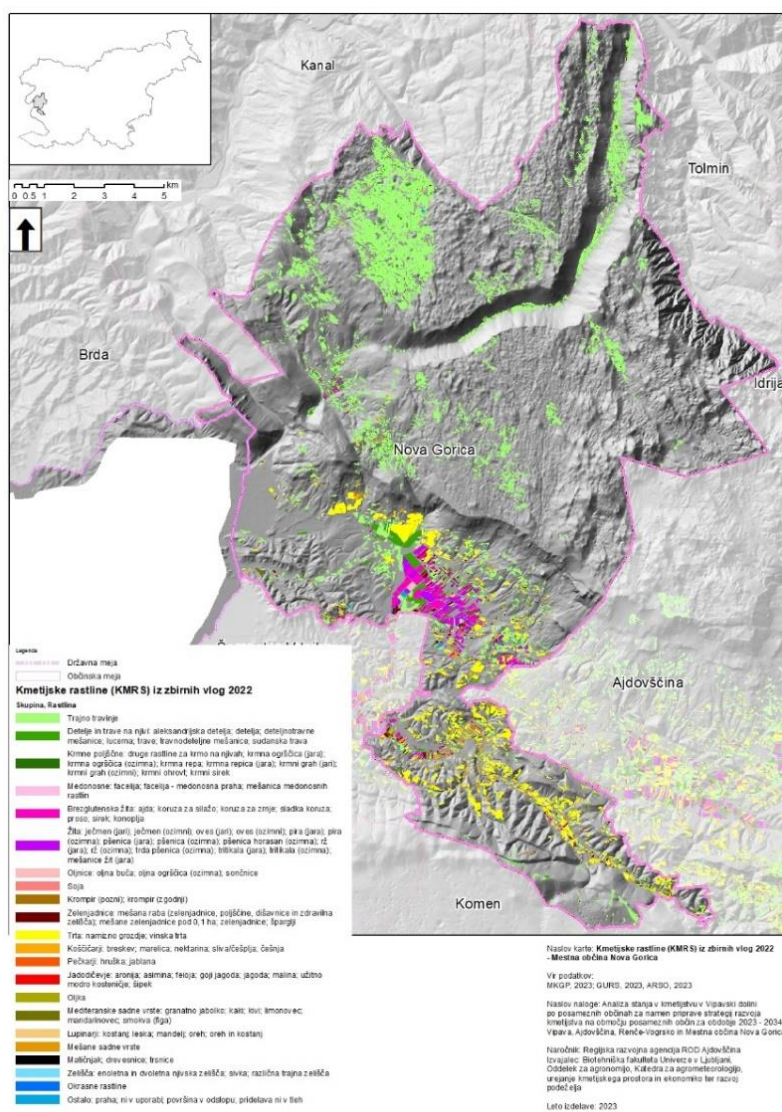
imenujejo: dobri kmetijski in okoljski pogoji (DKOP). Med OOTT se uvrstijo površine vpisane v Register kmetijskih gospodarstev in prijavljene na zbirni vlogi kot trajno travinje (raba 1300, 1320 ali 1222 – visokodebelni z dvonamensko rabo).

V OOTT območja je uvrščeno **2.682,81 ha KZU**, od tega 17,26 % **travniških sadovnjakov**, 9,30 % **trajnega travinja** in 1,33 % **travinje z razpršenimi neupravičenimi značilnostmi**.

Zastopanost kultur

Po površini najbolj zastopanih kultur iz zbirne vloge za leto 2022 spadajo **trajno travinje** (2406 ha), **vinska trta** (541 ha), **koruza za zrnje in silažna koruza** (183,2 ha), **trave in lucerna** (skupaj 128,8 ha). **Zelenjadnice skupaj obsegajo 2,4 %** (89 ha), **breskev pa pod 1%** (33,4 ha).

Zastopanost in razporeditev kmetijskih rastlin po podatkih iz zbirne vloge za leto 2022.

Vinogradništvo

V tržno pridelavo je vključenih vsaj **620,8 ha od skupaj 704,38 ha vinogradov**. Po podatkih iz registra vinogradov je bil povprečen vinograd zasajen v letu 2000. Na območju je zasajenih **2.112.708 trsov**, od katerih prevladujejo sorte **Merlot** (14,1 %), **Cabernet Sauvignon** (11,5 %), **Chardonnay** (11,5 %).

%), **Malvazija** (11,2 %) in **Rebula** (10,2 %). Površine pod vinogradi se zmanjšujejo, v obdobju 2002-2022 je prišlo do **zmanjšanja obsega vinogradov za skoraj 28 %**.

Živinoreja

Po podatkih popisa kmetijstva iz leta 2020 je **živino redilo le 37,5 % kmetijskih gospodarstev** kar je za 27,6 % manj kot leta 2010. Na državni ravni pa je bilo 67,8 % kmetijskih gospodarstev in sicer le 3,7 % manj kot v letu 2010. Število GVŽ na kmetijskih gospodarstvih je ravno tako nizko, v letu 2020 je znašalo le 2,0 GVŽ/KMG. **Število GVŽ na 1.000 prebivalcev je v letu 2020 znašalo 51, kar je za 15 % manj kot v letu 2010.**

Kljub temu, da je **število živine v občini relativno nizko** je v strukturi govedo še kar dobro zastopano med večjimi živalmi (skupaj v letu 2020 1719 živali). **Krave predstavljajo okrog 40 %** govejih živali v občini, prevladuje pa **reja krav dojilj nad rejo krav molznic**. Reja krav molznic se je v obdobju 2010-2020 zmanjšala za 28,8 %, reja krav dojilj pa porasla za 42,3 %. Močno se je zmanjšal delež KMG na katerih še redijo krave molznice (za 60 %), krave dojilje pa redi 13,7 % KMG manj kot v letu 2010. **Število prašičev se je zmanjšalo za 46,3 %**, njihova reja pa se je skoncentrirala na manjšem številu KMG (prašiče je v letu 2020 redilo za 63,3 % KMG manj kot v letu 2010). Pri **številu perutnine** primerjava v opazovanem obdobju ni mogoča se pa kaže precejšen porast v letu 2020, po drugi strani pa tudi na koncentracijo na manjšem številu KMG (število KMG z rejo perutnine je upadlo za 54,3 %). **Število lihoprstih kopitarjev se je rahlo povečalo** (za 4,3 %), število KMG, ki jih redi, pa je poraslo za 24,3 %. **Število drobnice se je zmanjšalo** za 6,2 %, število KMG, ki jih redi pa za 5,7 %. Izrazito se je **zmanjšalo število kuncev** (za 71 %) ter KMG, ki jih redijo (za 66,7 %).

Čebelarstvo

Na območju občine je, glede na stanje v mesecu marcu, 2023, **238 čebelnjakov**. Glede prostorske razporejenosti oz. lokacije čebelnjakov ter vodilne medovite rastline so to v **južnem delu predvsem sadovnjaki in robinja, v centralnem delu drugo drevje, v severnem delu pa jelka, smreka in lipa**. Število **čebeljih družin** se je v zadnjem desetletju (2010-2020) **povečalo za 63,5 %**, pri čemer je prišlo do **večje koncentracije reje**, saj se je število KMG s čebeljimi družinami zmanjšalo za 9,8 %.

Dopolnilne dejavnosti

Skupno je **registriranih 254 dopolnilnih dejavnosti**, najdemo pa jih na **56 kmetijskih gospodarstvih**. Po le eno dopolnilno dejavnost ima registriranih 19 kmetijskih gospodarstev, po dve 14 kmetijskih gospodarstev, po tri 5 kmetijskih gospodarstev, prav tako ima 5 kmetijskih gospodarstev registrirane po štiri dopolnilne dejavnosti. Pet dopolnilnih dejavnosti imajo registrirana 3 kmetijska gospodarstva, po šest, sedem, osem in 13 dopolnilnih dejavnosti imajo registrirane po dve kmetijski gospodarstvi, po eno kmetijsko gospodarstvo pa ima registrirano tudi 11 ter 29 različnih vrst dopolnilnih dejavnosti. V zvezi s temi podatki je potrebno poudariti, **da zgolj registracija neke vrste dopolnilne dejavnosti še ne pomeni, da se ta na kmetiji dejansko tudi izvaja**. Iz prakse je znano, da kmetije pogosto registrirajo dejavnosti tudi »na zalogo«, za primer, če bi se kdaj kasneje z njo dejansko tudi ukvarjali.

Najpogostejše registrirana dopolnilna dejavnost je »**storitev s traktorjem in drugo strojno opremo**«, ki je registrirana na 17-tih kmetijskih gospodarstvih v občini. Sledi ji »**proizvodnja sadnih in zelenjavnih sokov**«, ki jo ima registrirano 13 kmetijskih gospodarstev. Pogosta je tudi dejavnost

»**predelava in konzerviranje sadja in zelenjave**« registrirana na 12-ih kmetijskih gospodarstvih. Dvanajst KMG ima prav tako registrirano »**turistično dejavnost z nastanitvijo**«, prav tako tudi dejavnost »**izletniška kmetija**«.

Storitev »zakol živali in predelava mesa« ima registrirano 10 KMG, »storitev vzdrževanje cest in pluzenje snega« 8 KMG, »osmico« 7 KMG, »proizvodnjo kisa« 6 KMG, prav tako »storitev vzdrževanje zelenic«.

Po pet KMG v občini ima registrirano naslednje dopolnilne dejavnosti: »proizvodnja žganih pijač«, »ježa živali«, »oddajanje površin za piknike« ter »storitev spravilo lesa iz gozda«. Štiri KMG imajo registrirano »organiziranje delavnic in tečajev«, prav tako tudi »prikaz del iz kmetijske, gozdarske in dopolnilne dejavnosti«. Med dejavnostmi, ki so registrirane na po treh KMG najdemo »predelavo mleka«, »predelavo zelišč«, »prodajo na kmetiji in prodajo od vrat do vrat«, »prodajo na lokalnem trgu«, »prodajo trgovcem na drobno, institucijam in gostinskim obratom«, »storitev sečnja«, »svetovanje o kmetovanju« in »usposabljanje na kmetiji«.

Po dve kmetijski gospodarstvi imata registrirane sledeče dopolnilne dejavnosti: »proizvodnja moke in drugih mlevskih izdelkov«, »peka kruha in potic ter peciva in slaščic«, »proizvodnja testenin«, »peka sadnega kruha«, »proizvodnja rastlinskega olja in predelava semen oljnih rastlin«, »prodaja na drobno po pošti preko interneta«, »vinotoč«, »peka kruha in potic na tradicionalen način«, »proizvodnja testenin na tradicionalni način«, »proizvodnja in prodaja energije iz sončnega vira«, »storitev izdelava drv in lesnih sekancev iz gozdnih sortimentov za proizvodnjo energije«, »storitev gojenje in varstvo gozdov«, »storitev žaganje in skobljanje lesa«, »storitev zakol živali«, »storitev predelava mesa«, »storitev opravljanje posebnih ročnih kmetijskih del in oskrbe živali« ter »svetovanje in prikazi iz kmečkih gospodinjskih opravil«.

Po eno KMG v občini ma registrirano še: »proizvodnjo sladoleda«, »proizvodnja eteričnih olj«, »proizvodnja piva, medenega piva«, »proizvodnja drugih fermentiranih pijač in sadnih vin«, »pečenje kostanja, koruze, semen, oreškov in prodaja tega na stojnicah«, »izdelovanje umetnega cvetja«, »izdelovanje maskot«, »dekorativno oblikovanje iz naravnih in umetnih materialov«, »ročno izdelane igrače in lutke«, »izdelava mila na tradicionalni način«, »storitev izdelava lesnih briketov in pelet«, »storitev prevoz mleka, živali«, »storitev pakiranje pridelkov in izdelkov«, »storitev nadomeščanje na kmetijah«.

3. ANALIZA PREDNOSTI, SLABOSTI, PRILOŽNOSTI, NEVARNOSTI

PREDNOSTI

- + Ugodna geografska lega (bližina urbanih središč, bližina meje z Italijo) in dostopna cestna infrastruktura, predvsem pomen hitre ceste (H4).
- + Milo submediteransko podnebje omogoča širok izbor kmetijskih rastlin, kot so vinska trta, sadno drevje, oljke in razne poljske kulture, ki uspevajo v sušnejših pogojih in so pomembne pridelovalne rastline v regiji.
- + Raznovrstna kmetijska pridelava in heterogenost ponudbe.
- + V regiji se je skozi dolgoletno tradicijo kmetovanja razvil stabilen tok blagovne menjave s sosednjimi trgi, ki ga podpirajo različni promocijski kanali in dogodki, osredotočeni na lokalne pridelke in izdelke.
- + Uporaba enotna embalaže za pridelke v sklopu znamke Vipavska dolina.
- + V občini se nahaja več ekološko pomembnih območij (Dolina Branice, dolina Vipave, Trnovski gozd – Nanos, osrednje območje življenjskega prostora velikih zveri, Kras, Banjšice, Skalnica, Soča in Sabotin), ki se v večini ne pojavljajo, na strateško pomembnih kmetijskih površinah.
- + Razvita mreža dopolnilnih dejavnosti

SLABOSTI

- Škoda, ki jo v kmetijstvu povzroča divjad in zveri
- Majhne kmetije: povprečna površina KZU na KMG znašala 4,9 ha (2020).
- V MONG je zelo nizko število GVŽ na kmetijskih gospodarstvih.
- Pomanjkanje delovne sile: V letu 2010 je bilo na kmetijah v MONG skupaj 714 PDM.
- Pomanjkanje sezonske delovne sile.
- Razdrobljenost površin: majhne in razpršene kmetijske parcele otežujejo učinkovito upravljanje kmetij, optimizacijo proizvodnje ter izvajanje modernih kmetijskih praks.
- Pomanjkanje želje po povezovanju (med kmeti) ter prekinitve tradicije združništva.
- Pomanjkanje mladih prevzemnikov.
- Ni skupnega nastopa na trgu,
- Ni ekonomske sigurnosti
- Zelo malo slovenskih živilskih trgovcev za odkup pridelkov.
- Tradicionalna zakoreninjenost konvencionalnega razmišljanja.
- Birokracija (predvsem pri dopolnilnih dejavnostih).
- Slaba sledljivost pridelkov.
- Vpliv podnebnih sprememb: 77,6 % kmetijskih zemljišč z veliko ogroženostjo primernih za namakanje v primeru suše.
- Glavni dejavniki naravnega okolja, ki ogrožajo gozdove v MONG so: veter, gozdni požari, bolezni in škodljivci na črnemu boru, bolezni in škodljivci listavcev ter invazivne tujerodne vrste.
- Nezmožnost pridobitve razvojnih sredstev EU (SN SKP) za razvoj eko kmetij v hribovskem delu občine zaradi vhodnih pogojev na razpisih, ki jih je nemogoče doseči

PRILOŽNOSTI

- ↑ Razvoj in sistemska podpora trženju, ponovna oživitev modelov povezovanja. Razvoj vertikalnih povezav: pridelava, predelava, embaliranje, trženje.
- ↑ Specializacija povezana z organiziranim odkupom ali pa diverzifikacija ponudbe v kmetijstvu - zmanjševanje tveganja, povezanega z eno samo kmetijsko dejavnostjo.
- ↑ Izboljšava izobrazbene in starostne strukture:
- ↑ Spodbujanje butičnih izdelkov v kmetijstvu s povezovanjem lokalnih kmetij,
- ↑ Razvoj novih panog ter izbor novih in bolj odpornih sort, ki so prilagojene za ekološko kmetovanje.
- ↑ Spodbujanje kratkih verig in partnersko kmetovanje
- ↑ Vključevanje v sheme kakovosti.
- ↑ Digitalizacija v kmetijstvu in precizno kmetovanje
- ↑ Ekološko kmetovanje
- ↑ Razvoja gozdarskega sektorja
- ↑ Razvoj čebelarstva, tudi ekološkega
- ↑ Spodbujanje razvoja dopolnilnih dejavnosti.
- ↑ Izobraževanje in ozaveščanje potrošnikov.
- ↑ Znamčenje kmetijskih produktov; nadgradnja znamke Vipavske dolina, oblikovanje drugih znamk kakovosti.
- ↑ Spodbujanje gostincev za nakup lokalnih pridelkov in izdelkov.

NEVARNOSTI

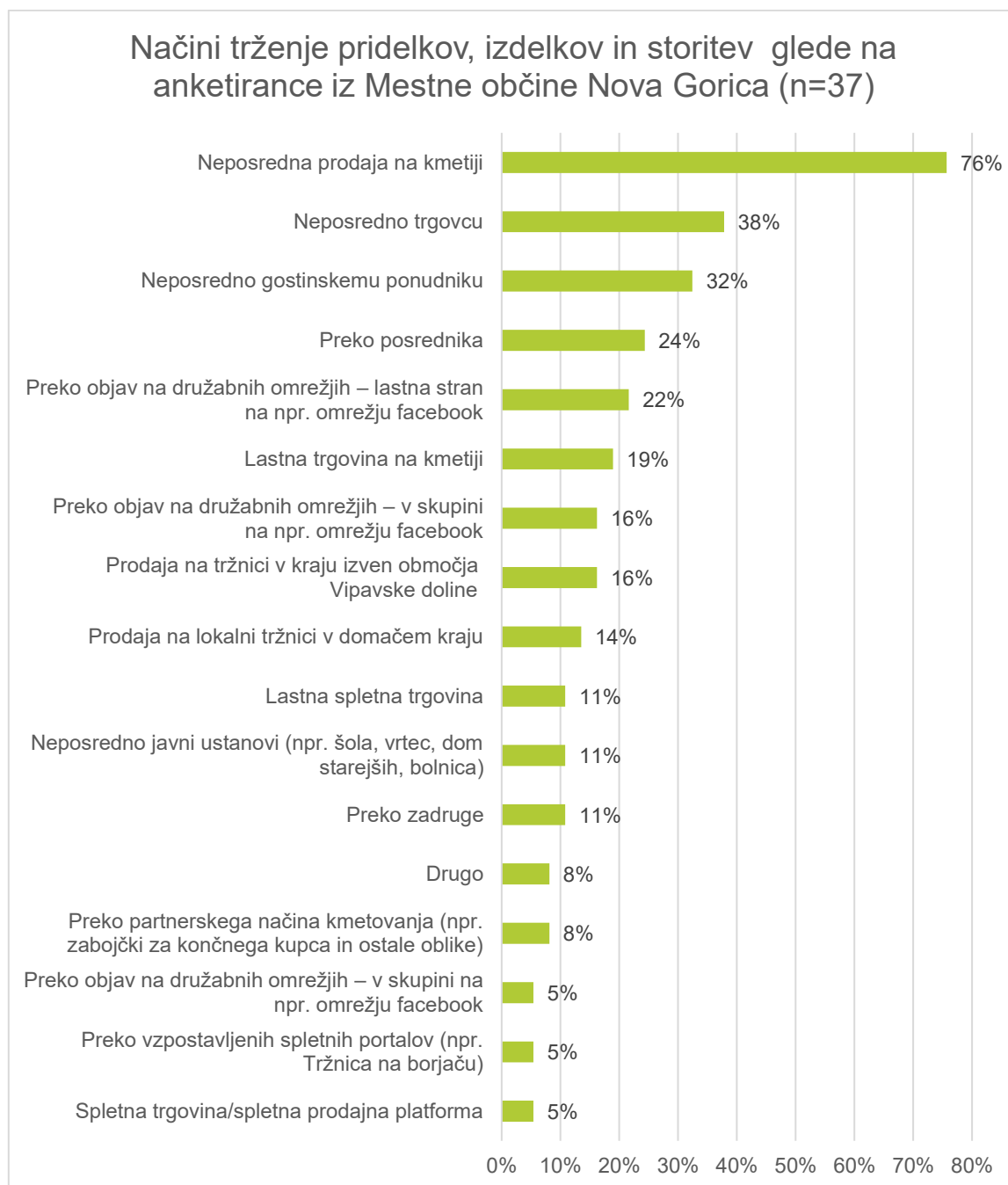
- ↓ Zunanje nevarnosti: nepravilna razmerja v prehranski verigi (trgovci), uvoz cenejše hrane, majhen trg, konkurenca – poceni delovna sila na sosednjem trgu (migracije).
- ↓ Pojav novih bolezni in škodljivcev, za katere FFS niso registrirana v Sloveniji.
- ↓ Podnebne spremembe do leta 2070 – predvideno povečanje dni s toplotno obremenitvijo za okoli 26 na 41; vročinskih valov iz 4 na 6; vročih dni (>30°C) iz 13 na 30 dni.
- ↓ Zmanjševanje količine padavin - Trend povprečne količine padavin je bil v občini v referenčnem obdobju 1981 – 2010 so se letne padavine zmanjšale za približno 160 mm oz. 9 %.
- ↓ Nekritično okoljevarstvo - pogosto pomeni premalo iskanja kompromisov med kmetijskim in okoljevarstvenim sektorjem.
- ↓ Območja omejenih dejavnikov za kmetijsko dejavnost (OMD) – višji stroški pridelave; nadmorska višina, strmine, visoke vode, burja in temu prilagojeni načini kmetovanja. Večina občin spada v OMD območja.
- ↓ Nekonsistentna politika države v odnosu do kmetijstva.
- ↓ Bližina mest pomeni tudi velik pritisk na kmetijska zemljišča zaradi širjenja mest (naselja, industrija, infrastruktura). V prihodnje bo zato zelo pomembno v tem okolju ohraniti ustrezno razmerje površin poraščenih z gozdom, kmetijskih površin in urbanega okolja, hkrati pa ohraniti čiste vodne vire ter čim manj onesnažena tla.
- ↓ Zmanjševanje vinogradniške dejavnosti v zadnjih dvajsetih letih - v obdobju 2002 – 2022 so se vinogradniške površine zmanjšale za 28%. Trenutna površina vinogradov v MONG je 882,14 ha.

4. POUDARKI ANKETE

V letu 2024 je bila izvedena spletna anketa, v kateri je sodelovalo 210 oseb iz petih občin Vipavske doline in goriškega Krasa. Iz mestne občine Nova Gorica je sodelovalo 43 anketirancev. V nadaljevanju so izpostavljeni rezultati najzanimivejših poudarkov v vprašalniku, ki veljajo za anketirance z območja Mestne občine Nova Gorica.

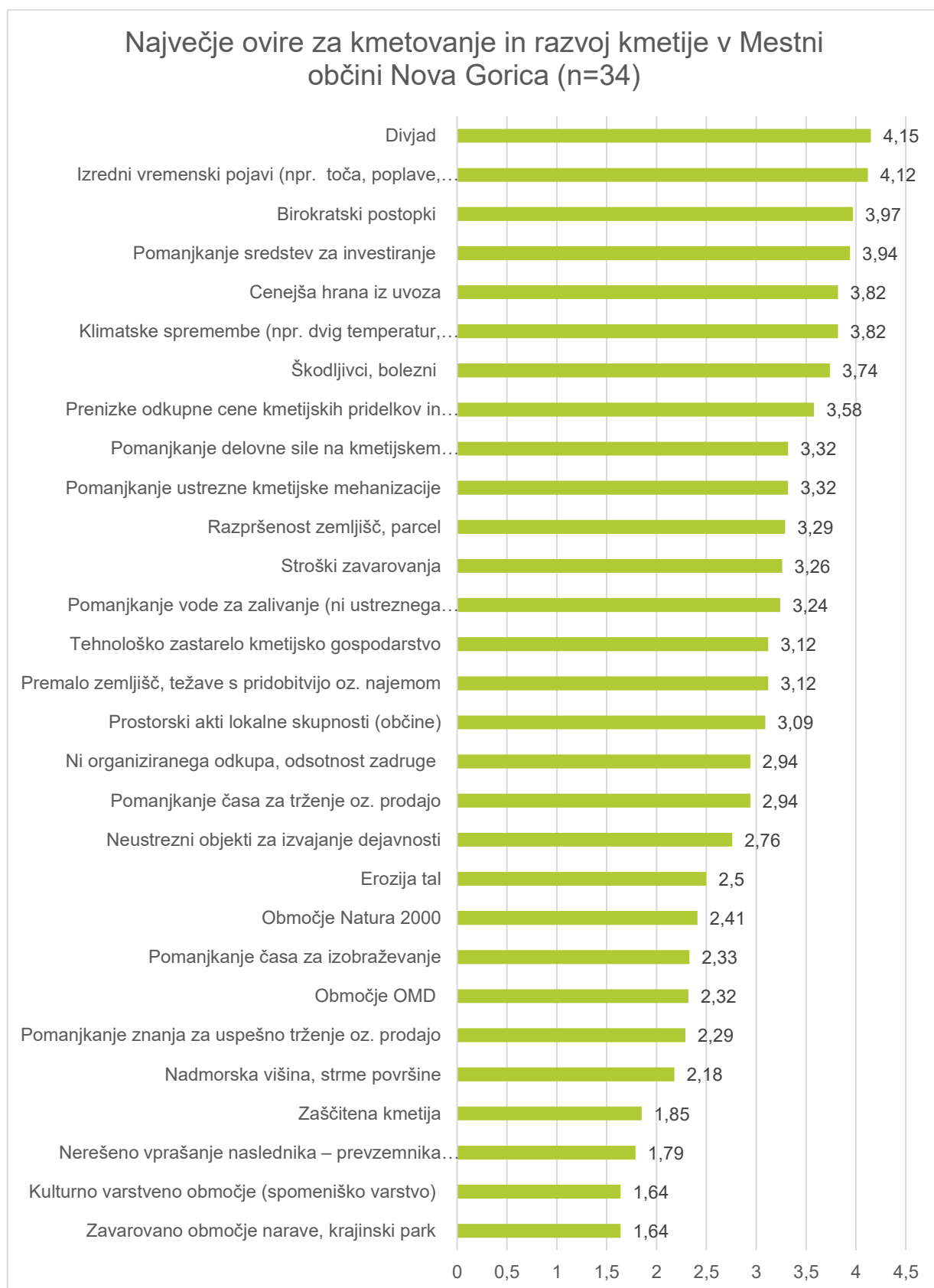
Anketiranci z območja Mestne občine Nova Gorica svoje pridelke v največji meri prodajo neposredno na kmetiji. Izstopa še delež tistih, ki prodajo svoje pridelke direktno trgovcu oz. gostinskem ponudniku. Prav tako večji delež trži pridelke preko posrednika ter objav na družabnih omrežjih.

Načini trženje pridelkov, izdelkov in storitev anketirancev iz mestne občine Nova Gorica

Naslednji graf prikazuje ovire za kmetovanje, ki so jih izpostavili anketiranci. Na Likertovi lestvici (1–5) je najvišje izpostavljena divjad (4,15), sledijo izredni vremenski pojavi, birokratski postopki, pomanjkanje sredstev za investiranje, cenejša hrana iz uvoza, dvig temperatur in druge. Statistično

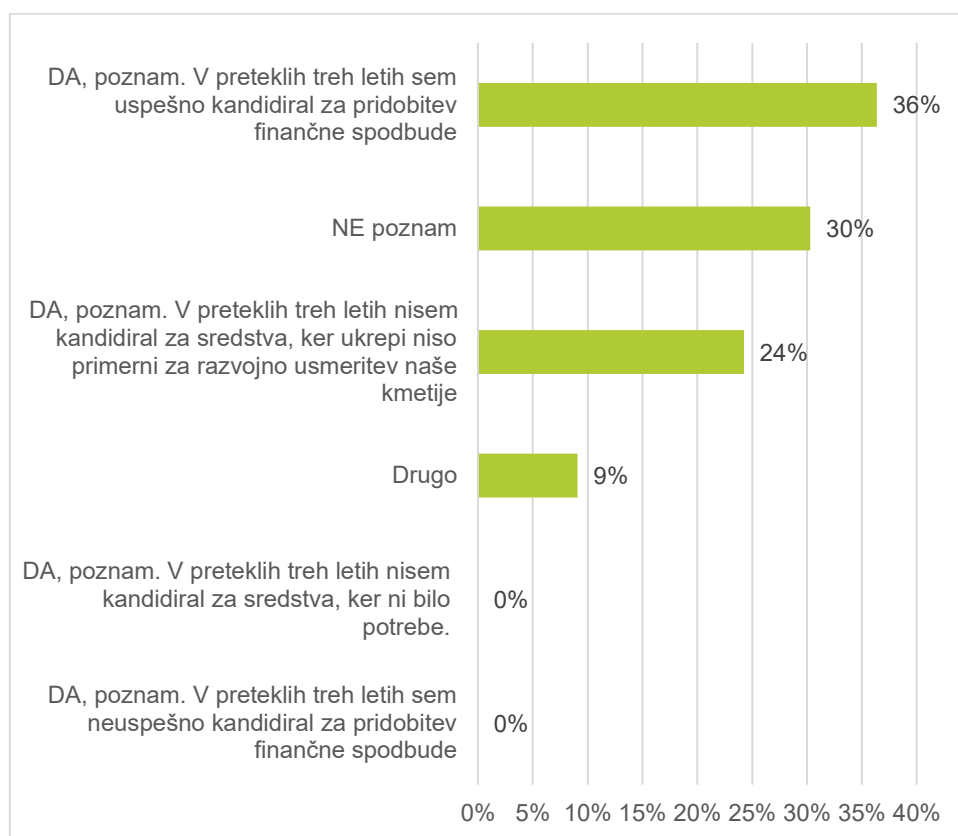
značilne razlike so bile zaznane pri vplivu območja Natura 2000, zavarovanih območjih, kulturnovarstvenih območjih ter nadmorski višini oz. strmih površinah.

Največje ovire za kmetovanje in razvoj kmetije glede na anketirance iz mestne občine Nova Gorica

V mestni občini Nova Gorica izstopa visok delež uspešnih kandidatur za finančne spodbude občine – kar 36 % anketirancev je v zadnjih treh letih uspešno pridobilo sredstva. Poleg tega dobra četrtina anketirancev pozna ukrepe, čeprav niso kandidirali, ker ukrepi niso bili primerni za razvojno usmeritev njihove kmetije. Finančnih ukrepov občine pa ne pozna slaba tretjina vprašanih.

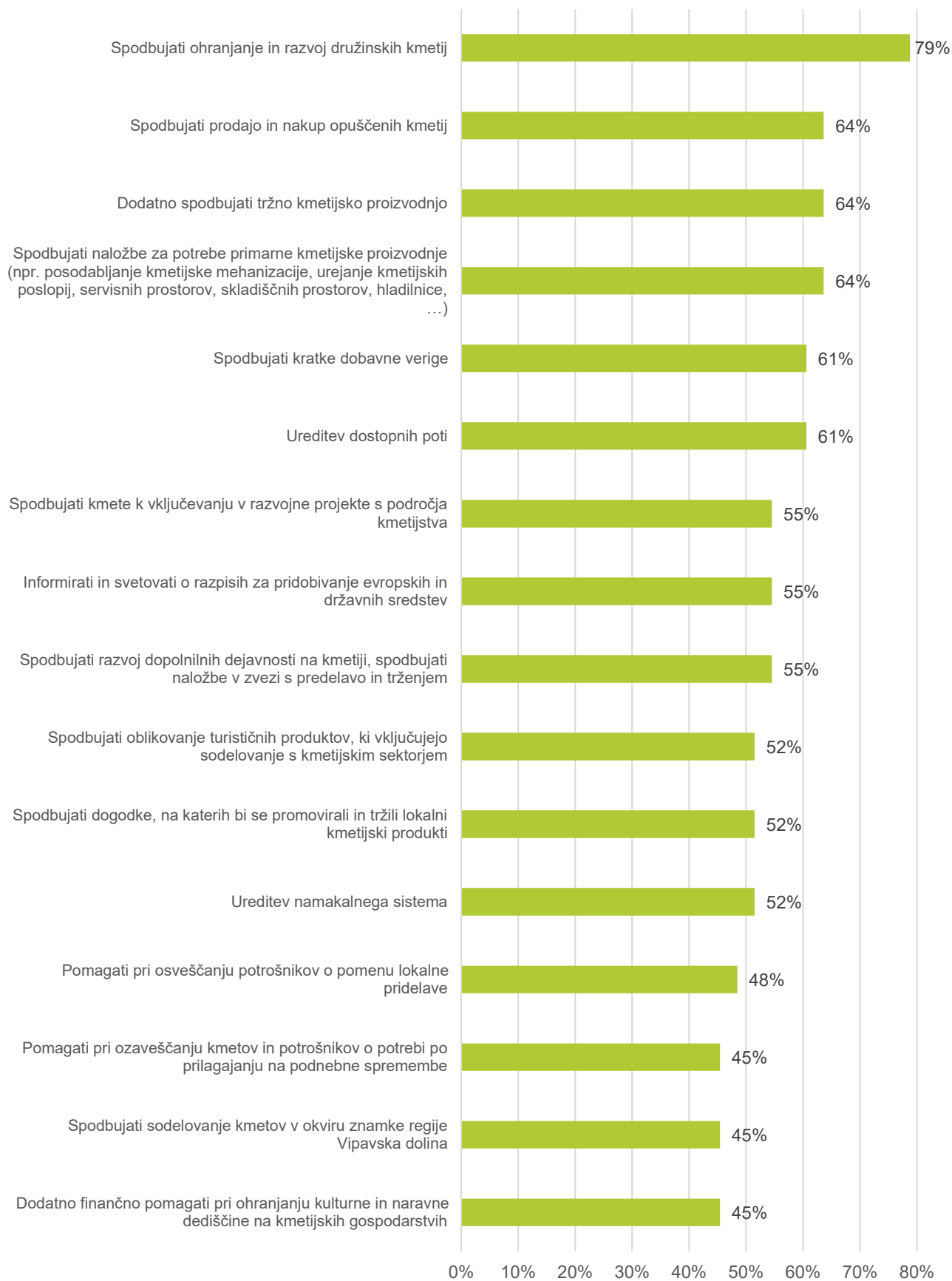
Poznavanje finančnih ukrepov Mestne občine Nova Gorica za ohranjanje in spodbujanje razvoja kmetijstva (n=32)

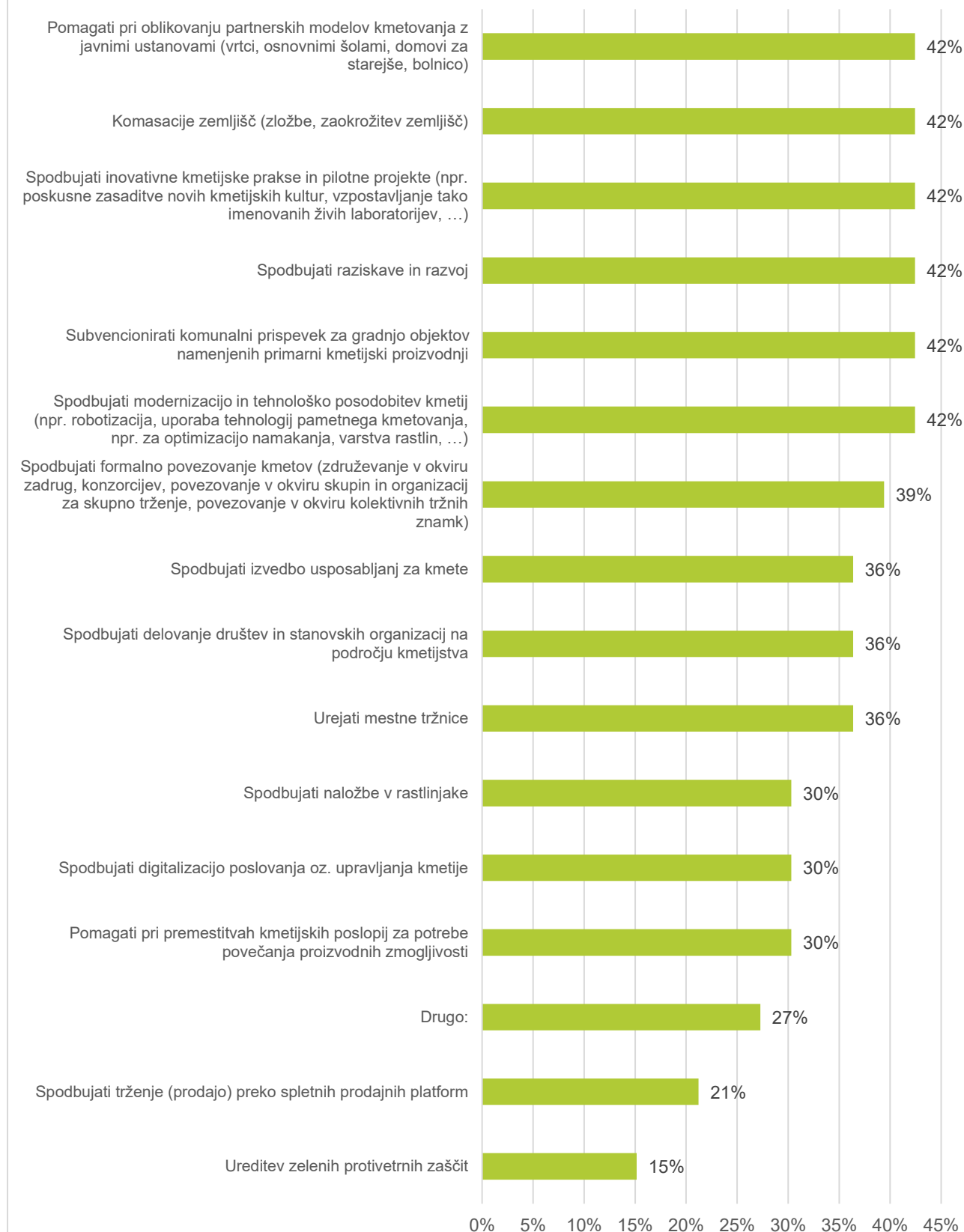
Poznavanje finančnih ukrepov Mestne občine Nova Gorica s strani anketirancev iz Mestne občine Nova Gorica.

Graf na naslednji strani prikazuje, kako so anketiranci odgovarjali na vprašanje, kaj bi morala občina storiti za dolgoročni razvoj kmetijstva. V največji meri so anketiranci izpostavili ohranjanje in razvoj družinskih kmetij, spodbujanje prodaje in nakup opuščenih kmetij, spodbujanje tržne proizvodnje in naložb v primarno kmetijsko proizvodnjo ter vzpostavljanje kratkih dobavnih verig. Urejanje dostopnih poti ravno tako dosega zelo visoko stopnjo pomembnosti za goriške kmete. Situacija, ki jo prikazuje graf, je precej povedna in kaže na to, da je več kot 50% anketirancev mnenja, da bi bilo potrebno spodbujati kmete k vključevanju v razvojne projekte, spodbujati razvoj dopolnilnih dejavnosti in sodelovanje s turističnim sektorjem, v najmanjši meri vidijo urejanje zelenih protivetrnih zaščit in prodajo preko spletnih platform.

Kaj bi Mestna občina Nova Gorica morala storiti za dolgoročni razvoj kmetijstva? (n=33)

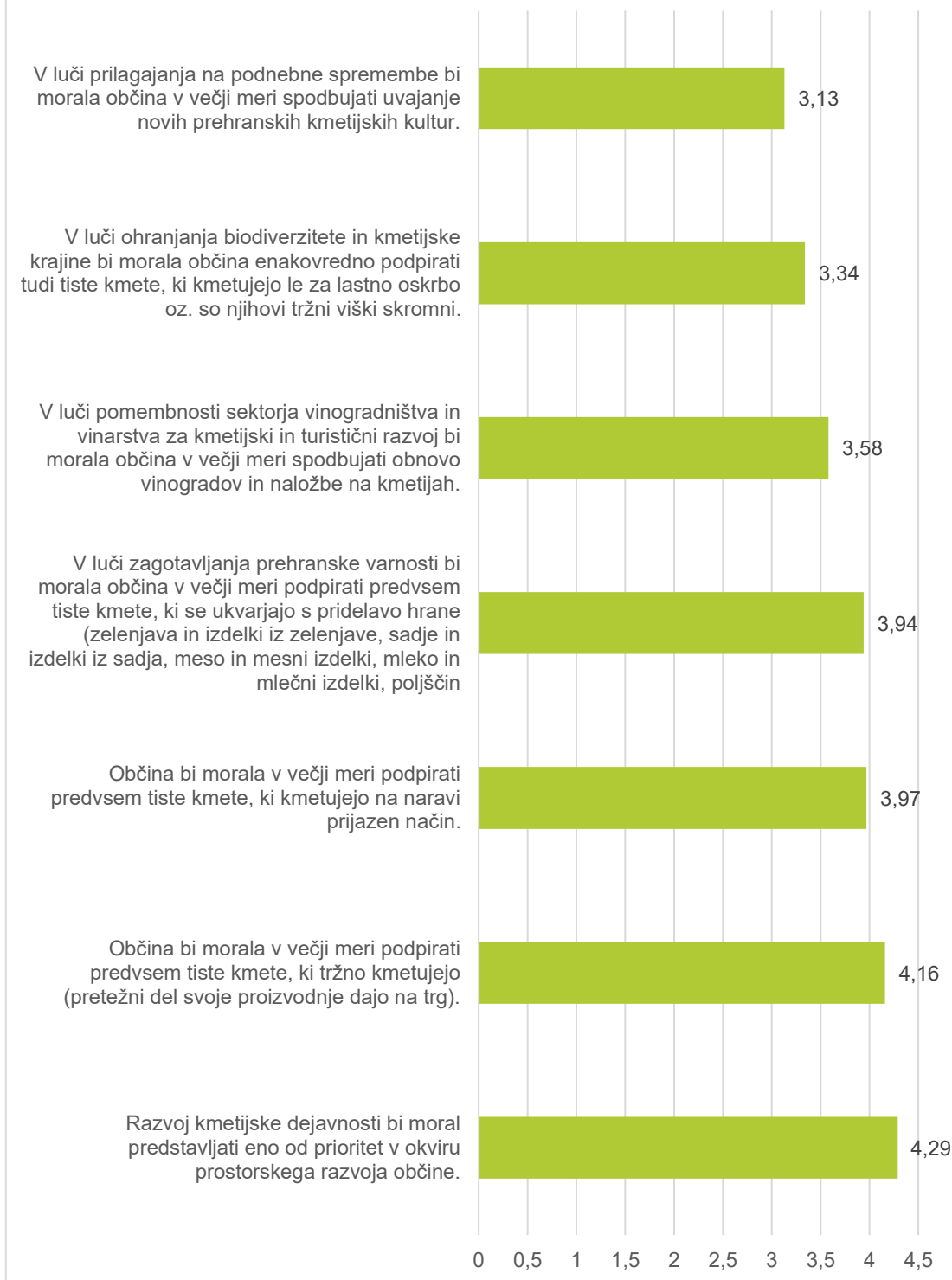

(nadaljevanje) Kaj bi Mestna občina Nova Gorica morala storiti za dolgoročni razvoj kmetijstva? (n=33)

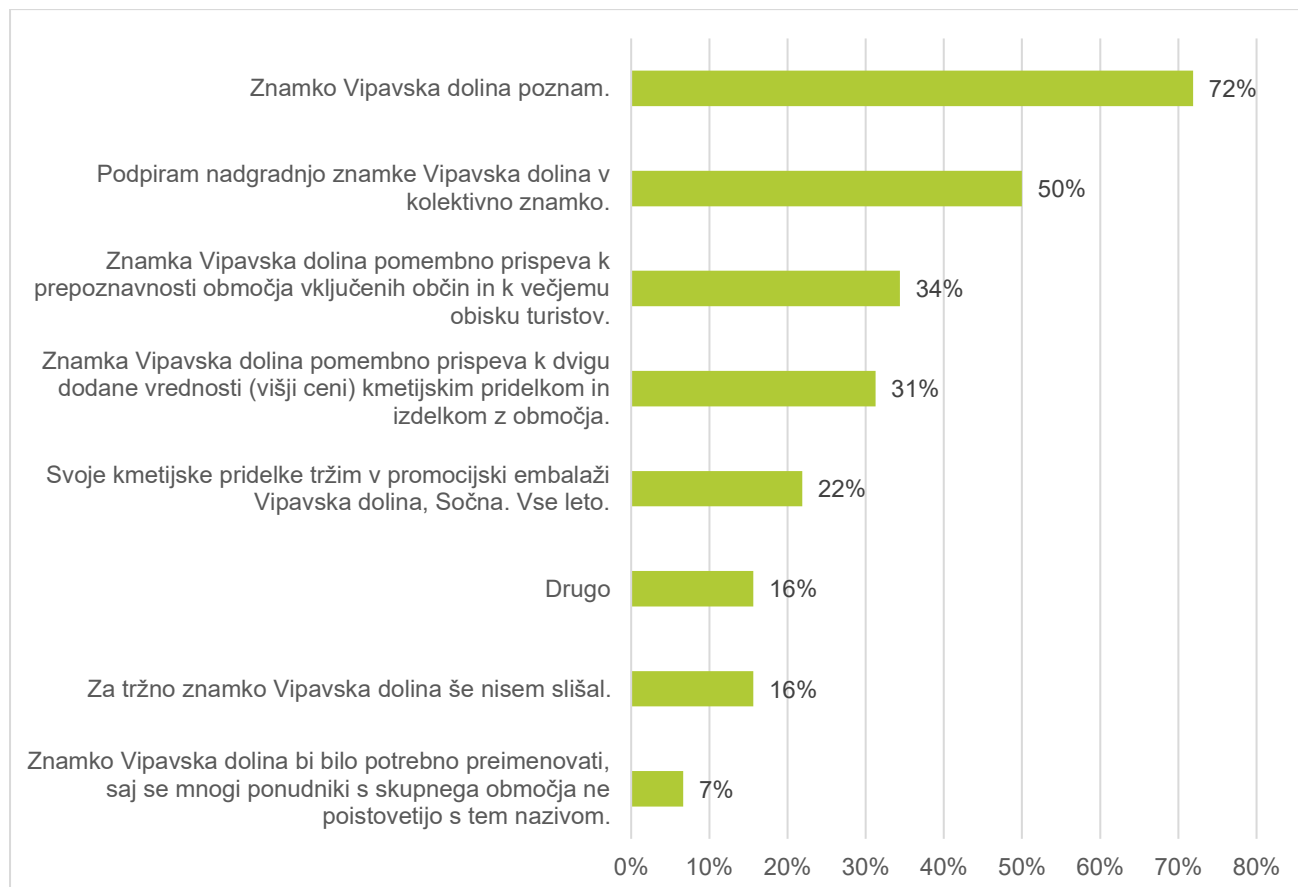
Vsi anketiranci so si enotni, da bi moralo biti kmetijstvo ena od prioritet prostorskega razvoja občine. Visoko kotira tudi predlog, da bi morala občina podpirati predvsem kmetovalce, ki se ukvarjajo s tržno pridelavo oz. rejo ter tiste, ki kmetujejo na naravi prijazen način. Ne glede na razvrščenost odgovorov, so razlike med njimi zelo majhne in zato se lahko zaključi, da so za anketirance vsi predlogi glede vloge občine pri razvoju kmetijstva podobno pomembni.

Mnenje anketirancev iz mestne občine Nova Gorica o vlogi občine pri razvoju kmetijstva (n=32)

Kar 72% anketiranih pozna znamko Vipavska dolina. 34 % jih meni da znamka pomembno pripreva k prepoznavnosti območja in večjemu številu turistov, malo manj pa, da tudi pomembno prispeva k dvigu dodane vrednosti (višji ceni) kmetijskim pridelkom in izdelkom z območja. Polovica jih podpira nadgradnjo v kolektivno znamko. Med anketiranci je bilo 22% takih, ki že tržijo svoje kmetijske pridelke v promocijski embalaži Vipavska dolina, Sočna. Vse leto.

Trditve o znamki »Vipavska dolina« glede na anketirance Mestne občine Nova Gorica (n=32)

Poznavanje promocijske znamke Vipavska dolina

5. STRATEŠKI OKVIR

5.1. Uvod

Občine Vipavske doline: Mestna občina Nova Gorica, Renče-Vogrsko, Miren-Kostanjevica, Vipava in Ajdovščina so stopile na pomembno pot oblikovanja strategij razvoja kmetijstva in podeželja. Kljub temu, da vsaka občina pripravlja svoj dokument, so se občine medsebojno poenotile pri strateških usmeritvah in ukrepih.

Izpostaviti velja, da se mestna občina Nova Gorica razprostira na dveh različnih geografskih območjih, del ozemlja leži v rodovitni Vipavski dolini, del pa na zahtevnem hribovskem terenu. Ta dualnost zahteva prilagojene pristope pri izvajanju ukrepov, ki upoštevajo specifične značilnosti obeh območij.

Pri izvajanju aktivnosti povezanih s spodbujanjem intenzivne kmetijske proizvodnje v kontekstu prostora, bo mestna občina sledila usmeritvam veljavnega prostorskega načrta, ki pravi da:

(1) se kmetijsko dejavnost prednostno usmerja v Vipavsko dolino, kjer je proizvodni potencial tal največji. Območje intenzivnega kmetijstva bo Šempasko polje, kjer naj prevladuje njivska pridelava. Na tem območju so dovoljeni ukrepi za posodabljanje kmetijske proizvodnje, vendar je treba upoštevati poplavna območja ter ohranjati naravo ob vodotokih, obstoječo krajinsko strukturo, mrežo poti, prostorske smeri, naravne koridorje in logiko krajinskega vzorca.

(2) so območja vrtnarske proizvodnje, namenjena vzgoji zelenjadnic in okrasnih rastlin, Šempasko polje, pobočja pod robom Trnovske planote od Lok do Vitovelj, ravninska območja ob Vipavi ter kmetijska območja pri Rožni Dolini. Objekti za vrtnarsko pridelavo smejo biti na teh območjih postavljeni le, če so v zadostnem oddaljenosti od poselitve, da niso zanje motilni.

(3) naj se na pobočjih južnega dela Vipavske doline ohranja struktura večjih sklenjenih površin kmetijskih zemljišč med gozdom. Spodbuja naj se intenzivno vinogradništvo in sadjarstvo, pri čemer se novi trajni nasadi ne smejo umeščati na erozijska in plazovita območja.

(4) naj se na območju Trnovske in Banjške planote spodbujata pašna živinoreja in ekološko kmetijstvo. Spodbuja naj se razvoj dopolnilnih dejavnosti na kmetijah, predvsem predelavo kmetijskih pridelkov, mesnih in mlečnih izdelkov ter lesa, zlasti pa še kmetijskega turizma. Preprečevati je treba zaraščanje kmetijskih zemljišč, zlasti na območju Banjške planote. Kmetijska dejavnost na Trnovski in Banjški planoti mora upoštevati vse potrebne omejitve zaradi varstva vodnih virov. Kmetijska dejavnost naj se na območju planote izvaja tako, da se ohranjajo naravne značilnosti in kakovosti območja ter prepoznavne značilnosti območja.

(5) naj se na pobočjih pod Trnovsko planoto in v dolini Branice, kjer se razvijata predvsem sadjarstvo in vinogradništvo, izvaja kmetijska dejavnost tako, da se ohranja preplet kmetijskih zemljišč in poselitve. Upoštevati mora omejitve nestabilnega terena in zahteve ohranjanja narave.

(6) naj se pri prenovah obstoječih trajnih nasadov in vzpostavljanju novih izbira tako obliko nasada, da bo nevarnost proženja erozije minimalna.

Ravno tako se bodo upoštevale posebej izpostavljene okoljske omejitve v prostorskem načrtu, iz katerih izhaja, da na zavarovanem območju SPA-IBA SI 5000021 Trnovski gozd južni rob in Nanos ni dovoljeno intenzivno kmetijstvo, da pa je tam potrebno ohranjati ekstenzivne sadovnjake, travnike in mejice.

5.2. Temeljne usmeritve in predpostavke strategije

USMERITVE

Skupna vizija občin, ki upravljajo s svojimi območji v okviru zaokroženega geografskega prostora: Mestna občina Nova Gorica, Občina Renče Vogrsko, Občina Miren – Kostanjevica, Občina Ajdovščina in Občina Vipava je **v medsebojnem sodelovanju** oblikovati na zaokroženem območju dinamično in inovativno kmetijstvo, ki bo temeljilo na naslednjih **temeljnih usmeritvah**:

1. Krepitev kmetijskih gospodarstev, prehranska varnost, samooskrba in potrošnja

Spodbujanje lokalne pridelave hrane, dvig tržnih viškov in spodbujanje potrošnje bo pomagalo ohraniti in razviti kmetije, obenem se bo krepil sektor, saj kmetijska gospodarstva ustvarjajo pomembna delovna mesta in prispevajo pomemben delež k ekonomski rasti. Povečevanje kmetijskih gospodarstev in specializacija dejavnosti ob zagotovljenem odkupu bosta omogočila večjo konkurenčnost in večje dohodke.

2. Skrb tudi za manjše, samooskrbne kmetije

Z vidika razvoja podeželja imajo tudi pretežno samooskrbne kmetije s skromnimi tržnimi viški pomembno funkcijo in je zato pomembno, da se jih podpira, saj preprečujejo praznjenje podeželja, ohranjajo kulturno krajino in tradicije ter predstavljajo razvojni potencial za razširitev primarne kmetijske proizvodnje ter razvoj dopolnilnih dejavnosti, kot sta npr. turizem in predelava kmetijskih pridelkov.

3. Skrb za okolje

S spodbujanjem naravi prijaznega kmetovanja za potrebe pridelave hrane in povezovanjem kmetov s potrošniki preko različnih oblik preko partnerskega kmetovanja bomo povečali dostopnost svežih in kakovostnih živil, hkrati pa zmanjšali odvisnost od uvoza. Razvoj kratkih oskrbnih verig bo vplival na povečanje zaupanja potrošnikov in krepil lokalno podjetništvo. Lokalna pridelava in poraba hrane bosta prispevala k zdravju potrošnikov in obenem zmanjševala potrebo po dolгих prevozech in tako pripomogla k manjšim emisijam ogljikovega dioksida in prispevala k ohranjanju okolja. Spodbujanje trajnostnih in naravi prijaznih oblik kmetovanja bo prispevalo k ohranjanju rodovitnosti tal, pomagalo varovati okolje in ohranяти naravne vire za prihodnje generacije. Upoštevanje okoljskih standardov bo pomagalo pri ohranjanju biotske raznovrstnosti in zdravih ekosistemov in na ta način prispevalo k ohranjanju različnih rastlinskih in živalskih vrst in mikroorganizmov, kar je ključno za dolgoročno stabilnost ekosistemov.

4. Prilagajanje podnebnim spremembam

Zaradi pomembnosti panoge se mora kmetijstvo prilagoditi podnebnim spremembam in nepredvidljivim vremenskim razmeram, kot so ekstremno visoke temperature, suše, poplave, toča, spomladanska pozeba in druge ekstremne vremenske razmere. Prilagajanje bo vključevalo obnovo javnega namakalnega sistema, spodbujanje uvajanja odpornejših kultur in ostale ukrepe v prid ohranjanju kmetijske pridelave v spreminjajočih se razmerah.

5. Diverzifikacija kmetijskih gospodarstev

Krepitev dopolnilnih dejavnosti bo povečala raznovrstnost virov prihodkov, kar bo kmetijam omogočilo večjo odpornost na tržne spremembe in na nihanja v kmetijski pridelavi oz. prireji in posledično vplivalo na njihov obstoj v dolgoročnem obdobju.

6. Ohranjanje kulturne krajine in podeželske dediščine

Kmetijstvo je bilo od nekdanj najpomembnejši ustvarjalec kulturne krajine Vipavske doline, ki ima izjemno bogato kmetijsko tradicijo, ki je skozi stoletja oblikovala njeno prepoznavno podobo. Z nadaljnjim obdelovanjem kmetijskih zemljišč, primernih za pridelavo hrane, se bo značilna kulturna krajina po eni strani ohranjala v svojih tradicionalnih značilnostih, kot so terasasti vinogradi, sadovnjaki, razporeditev polj in travnikov, po drugi strani pa se bo spreminjala z uvajanjem novih kmetijskih praks, tehnologij in kultur.

PREDPOSTAVKE STRATEGIJE

Za razvoj kmetijstva je bistveno vzpostaviti infrastrukturno urejeno okolje in sistem, ki bo kmetom omogočal dostop do strokovnega znanja, raznovrstnih svetovalnih storitev in stabilnega lokalnega trga. Te predpostavke odražajo kompleksnost kmetijske dejavnosti in potrebo po celostnem pristopu k njenemu razvoju.

1. Učinkovito podporno okolje

Kmetijska gospodarstva za svoj obstoj in razvoj potrebujejo celovit in usklajen podporni sistem, ki povezuje različne ključne elemente – od razvojne politike do financiranja, informiranja, svetovalnih storitev, izobraževanja in zagotavljanja socialne varnosti kmetov. Prenos lastništva kmetij predstavlja izjemno občutljivo razvojno vprašanje, ki neposredno vpliva na prihodnost kmetijske panoge. Le z ustrezno celostno podporo kmetijskim gospodarstvom, ki vključuje vse navedene vidike, bomo lahko zagotovili preživetje in nadaljnji razvoj kmetijstva.

2. Promocija lokalne hrane

S konstantnim ozaveščanjem javnosti o nujni krepitvi prehranske varnosti, o prednostih lokalno pridelane hrane, njeni kakovosti, svežini in pozitivnem vplivu na lokalno gospodarstvo, okolje in zdravje bomo spodbujali lokalno prebivalstvo k nakupu lokalnih pridelkov in izdelkov, kar bo zagotavljalo stabilno povpraševanje in ustrezno vrednotenje dela kmetov.

3. Urejena javna infrastruktura na podeželju

Urejena javna infrastruktura na podeželju je predpogoj za razvojni preboj v kmetijstvu. Kakovostne ceste, vodovodni in kanalizacijski sistemi ter digitalna infrastruktura (informacijsko-komunikacijska tehnološka infrastruktura) niso nujni elementi le za ohranjanje poseljenosti podeželja in kakovost bivanja, temveč pomembno prispevajo k razvoju kmetijstva zato je potrebno poskrbeti za sistematično in dolgoročno načrtovano vlaganje v infrastrukturo, ki bo omogočala konkurenčnost kmetijskih gospodarstev, lažji dostop do trga, uvajanje sodobnih tehnologij in digitalizacijo kmetijstva. Brez ustreznih infrastrukturnih temeljev kmetijska gospodarstva ne morejo slediti zahtevam sodobnega kmetovanja, kar posledično vpliva na njihovo produktivnost, dohodkovni položaj in sposobnost prilagajanja podnebnim spremembam. Infrastrukturne naložbe predstavljajo pogoj za dolgoročno prihodnost kmetijstva v občini.

5.3. Vizija

Naša vizija je, da postane območje Mestne občine Nova Gorica zgled trajnostnega razvoja, kjer se prepletajo dobrobiti kmetijstva, ostalih gospodarskih panog, okolja in skupnosti, kar bo prispevalo k boljšemu življenju vseh prebivalcev.

S tem v mislih oblikujemo **vizijo**

Kmetijstvo na območju Mestne občine Nova Gorica bo do leta 2034 uspešna in rastoča gospodarska dejavnost.

Pridelava kakovostne hrane ob skrbi za okolje bo pomemben element trajnostnega in prostorskega razvoja občine ter ključni nosilec razvoja podjetniških aktivnosti na podeželju.

Kmetijska gospodarstva v občini bodo primerljiva s kmetijskimi gospodarstvi v Sloveniji in v širšem čezmejnem prostoru z vidika velikosti, dohodkov in inovativnosti.

5.4. Strategija

Strategija, s katero bomo uresničevali zastavljeno vizijo, temelji na opredelitvi **strateškega cilja**, ki se ga bo dosegalo v okviru **petih prednostnih usmeritev**, ki zajemajo razvojna področja z različnimi vsebinskimi poudarki, ki pa se **medsebojno povezujejo in dopolnjujejo**.

Namen strategije je krepitev lokalne prehranske varnosti, izboljšanje dohodkovnega položaja kmetov in ustvarjanje pogojev za dolgoročno trajnostni razvoj kmetijstva v Vipavski dolini.

Strateški cilj tako naslavlja ključne izzive kmetijstva v Vipavski dolini in v mestni občini Nova Gorica povezane s ponudbo lokalne hrane in dohodkovnim položajem kmetijskih gospodarstev.

Cilj občine je, da s celostnim pristopom **vpliva na povečevanje kmetijske proizvodnje in ekonomske učinkovitosti** kmetijskih gospodarstev.

Za vsako od petih prednostnih usmeritev strategije so opredeljeni **cilji in kazalniki**, ki jih je potrebno zasledovati pri izvajanju aktivnosti. V okviru prednostnih usmeritev so opredeljeni **ukrepi**, ki bodo prispevali k doseganju ciljev. Znotraj ukrepov so izpostavljeni določeni predlogi aktivnosti oz. **vsebine**, ki se bodo izvajale v okviru projektov. Predlogi aktivnosti in vsebine se bodo tekom izvajanja strategije dopolnjevali preko akcijskih načrtov.

Vzpostavitev učinkovitega podpornega okolja za razvoj kmetijstva je v strategiji opredeljena kot **horizontalen ukrep**, saj so: politična podpora, ustrezne pravne podlage in naložbe v potrebno javno infrastrukturo, storitve tehnične podpore, usposabljanj in strokovnega svetovanja ter pomoč pri dostopu do finančnih virov ključnega pomena za razvojni preboj, ki si ga želimo v kmetijstvu.

Izvajanje tega ukrepa neposredno vpliva na uspešnost ostalih ukrepov v okviru petih prednostnih nalog, zato mu je potrebno nameniti veliko pozornost.

Ravno tako je **Osveščanje lokalnega prebivalstva o pomenu lokalne pridelave hrane, promocija potrošnje lokalno pridelane hrane horizontalen ukrep**, ki deluje kot povezovalni element, ki krepi učinkovitost vseh ostalih ukrepov v strategiji kmetijstva. Lokalna osveščenost ustvarja konstantno povpraševanje, kar omogoča stabilno ekonomsko okolje za kmete.

Vsi projekti in aktivnosti v okviru posameznih ukrepov in horizontalnih ukrepov morajo izboljšati kazalnike na ravni ciljev prednostnih usmeritev in tako prispevati k uresničevanju strateškega cilja in doseganju treh kazalnikov na strateški ravni.

Viri za uresničevanje strategije so različni, manjši delež predstavljajo občinska sredstva. Učinkovit sistem podpornega okolja bo omogočil kmetijskim gospodarstvom in ostalim deležnikom v prehranski verigi ter občinam dostop tudi do ostalih virov; nacionalnih in evropskih sredstev.

STRATEŠKI CILJ Dvig kmetijske proizvodnje s ciljem spodbujanja lokalne oskrbe in prehranske varnosti in izboljšanje dohodkovnega položaja kmetijskih gospodarstev				
PREDNOSTNA USMERITEV 1 Izboljšanje infrastrukture in povečanje tržne usmerjenosti kmetijskih gospodarstev	PREDNOSTNA USMERITEV 2 Trajnostno kmetovanje in upravljanje z gozdovi	PREDNOSTNA USMERITEV 3 Prilagajanje podnebnim spremembam	PREDNOSTNA USMERITEV 4 Medsektorsko povezovanje	PREDNOSTNA USMERITEV 5 Ohranjanje tradicij, kulturne dediščine in podeželske krajine
HORIZONTALNI UKREP 1 Vzpostavitev učinkovitega podpornega okolja				
HORIZONTALNI UKREP 2 Osveščanje lokalnega prebivalstva o pomenu lokalne pridelave hrane, promocija potrošnje lokalno pridelane hrane				
UKREP 1.1 Naložbe v posodobitev ter širitev kmetij	UKREP 2.1 Spodbujanje naravi prijaznega kmetovanja	UKREP 3.1 Obnova in izgradnja javnih namakalnih sistemov	UKREP 4.1 Povezovanje kmetijstva in turizma	UKREP 5.1 Podpiranje ohranjanja pridelave starih in avtohtonih sort
UKREP 1.2 Razvoj dopolnilnih dejavnosti na kmetijah	UKREP 2.2 Preprečevanje zaraščanja kmetijskih zemljišč ter večanje obdelovalnih površin na KMG	UKREP 3.2 Spodbujanje uvajanja novih kmetijskih kultur in poskusnih nasadov	UKREP 4.2 Povezovanje kmetijstva in izobraževalnih institucij	UKREP 5.2 Spodbujanje pridelave semenskega materiala kmetijskih rastlin
UKREP 1.3 Spodbujanje povezovanja kmetov za skupne nastope na trgu in kolektivne naložbe	UKREP 2.3 Spodbujanje specializacije kmetijske dejavnosti in širitev kmetij	UKREP 3.3 Spodbujanje pametnega kmetovanja	UKREP 4.3 Povezovanje kmetijstva in znanosti	UKREP 5.3 Podpiranje obnove in revitalizacije kmetijskih in podeželskih dediščinskih objektov ter krajine
UKREP 1.4 Spodbujanje partnerskih oblik kmetovanja	UKREP 2.4 Podpora prevzemnikom kmetij	UKREP 3.4 Uvajanje praks za dolgoročno ohranjanje kakovosti tal		
	UKREP 2.5 Trajnostno gospodarjenje z gozdovi	UKREP 3.5 Protipoplavni ukrepi za zaščito kmetijskih zemljišč		

5.4.1. Strateški cilj

STRATEŠKI CILJ

Dvig kmetijske proizvodnje s ciljem spodbujanja lokalne oskrbe in prehranske varnosti in izboljšanje dohodkovnega položaja kmetijskih gospodarstev.

Kazalnik 1 Površina kmetijskih zemljišč v uporabi na posamezno kmetijsko gospodarstvo (KZU v ha/KMG)

Cilj: Povečanje površine kmetijskih zemljišč v uporabi na posamezno kmetijsko gospodarstvo za 5 %.

Izhodiščna vrednost 2020	4,88 ha KZU/KMG
Pričakovana vrednost 2034	5,13 ha KZU/KMG

Kazalnik 2 Število kmetijskih zemljišč v uporabi

Cilj: Glede na trend upadanja kmetijskih zemljišč v uporabi je cilj občine ohranjanje potenciala.

Izhodiščna vrednost 2020 (v ha)	3930 ha
Pričakovana vrednost 2034 (v ha)	3930 ha

Kazalnik 3 Število kmetijskih gospodarstev z dopolnilno dejavnostjo

Cilj: Povečanje števila kmetijskih gospodarstev z registrirano dopolnilno dejavnostjo za 15%.

Izhodiščna vrednost 2022	56
Pričakovana vrednost 2034	64

Strateški cilj naslavlja ključne izzive kmetijstva v Vipavski dolini in v mestni občini Nova Gorica povezane s ponudbo lokalne hrane in dohodkovnim položajem kmetijskih gospodarstev.

Temelji na tržnih in razvojnih priložnostih, ki so pogojene s preprečevanjem opuščanja kmetovanja, povečanjem kmetijskih površin v uporabi na posamezno kmetijsko gospodarstvo in z diverzifikacijo kmetijskih dejavnosti.

Ključni poudarki vključujejo:

- aktivno politiko povečevanja kmetijskih površin s ciljem vsaj 5-odstotnega povečanja površin na posamezno kmetijsko gospodarstvo,
- zavezanost ohranjanju potenciala kmetijskih zemljišč z ukrepi proti njihovemu zmanjševanju,
- spodbujanje registracije in razvoja dopolnilnih dejavnosti s ciljem 15-odstotnega povečanja števila kmetijskih gospodarstev z registrirano dopolnilno dejavnostjo.

5.4.2. Horizontalni ukrep 1: Vzpostavitev učinkovitega podpornega okolja

Za resničen preboj v kmetijstvu je potrebno močno, kvalitetno, strokovno in motivirano podporno okolje. Odločna **politična** in **finančna** podpora ter **strokovno** podpiranje kmetov bo lahko ustvarilo temelje za dolgoročno vzdržno kmetijsko proizvodnjo, ki bo odpornejša na podnebne, tržne in družbene izzive prihodnosti in spodbudilo generacijsko prenavo na podeželju in privabilo mlade, izobražene kadre v kmetijski sektor ter s tem zagotovilo njegovo prihodnost.

Učinkovito podporno okolje predstavlja temelj za uspešno izvajanje vseh petih prednostnih usmeritev strategije. **Osnovni namen horizontalnega ukrepa je zagotavljanje celovite podpore kmetijskim gospodarstvom pri njihovi dejavnosti, razvoju, modernizaciji in prilagajanju na nove izzive.**

V središču **strokovnega in svetovalnega dela** podpornega sistema deluje v Vipavski dolini več ključnih institucij: Kmetijsko gozdarski zavod Nova Gorica kot osrednja strokovna javna institucija, Regijska razvojna agencija Severne Primorske d.o.o. Nova Gorica in Regijska razvojna agencija ROD Ajdovščina kot ustvarjalki in povezovalki razvojnih iniciativ in referenčni instituciji za pridobivanje EU sredstev, tehnični pisarni LAS V objemu sonca in LAS Vipavska dolina kot podporni točki za izvajanje pristopa LEADER/CLLD. Sistem tvorijo tudi raziskovalne in izobraževalne ustanove v Goriški razvojni regiji (Univerza Nova Gorica, ŠČ Nova Gorica - Biotehniška šola Šempeter pri Gorici), Goriška lokalna energetska agencija (GOLEA), ki nudi kvalitetno podporno okolje za dvig energetske učinkovitosti in osveščenosti v Primorskih občinah in območna enota Zavoda RS za gozdove, ki skrbi za ohranjanje in sonaravni razvoj gozdov in vseh njihovih funkcij za trajnostno in kakovostno gospodarjenje ter rabo.

Za izvajanje strategije je nujno sodelovanje tudi z drugimi **strokovnimi institucijami izven naše regije** (npr. Kmetijski inštitut Slovenije, ostale univerze in raziskovalne institucije), ki lahko s svojim znanjem in izkušnjami pomembno sooblikujejo strokovno-svetovalni del podpornega okolja za kmetijstvo.

Pomemben člen v sistemu svetovalnega podpornega okolja so tudi **občinske upravne službe** in nenazadnje **stanovska društva**, ki s svojim delovanjem krepijo izmenjavo znanj, izkušenj in dobrih praks v kmetijstvu ter podeželskem prostoru. Njihovo delovanje je ključno tudi za ohranjanje tradicije in kulturne dediščine podeželja ter za krepitev povezanosti podeželske skupnosti, zato je pomembno zagotavljati podporo njihovem delovanju ter razvoju novih programov in aktivnosti, ki odgovarjajo na sodobne izzive kmetijstva in podeželja. Izpostaviti velja Društvo podeželske mladine Primorska, ki s svojo dejavnostjo neposredno vpliva na demografsko sliko podeželja, saj spodbuja mlade, da ostanejo in razvijajo kmetijsko dejavnost v domačem okolju, kar je ključno za preprečevanje opuščanja kmetij in ohranjanje živega podeželja.

Za uresničevanje ciljev razvoja kmetijstva v mestni občini Nova Gorica je ključnega pomena celovito podporno okolje, ki ob strokovni in svetovalni dimenziji vključuje tudi **finančno podporo**. V tem kontekstu ima pomembno vlogo Javni sklad malega gospodarstva Goriške, ustanovljen leta 1992 z namenom pospeševanja razvoja podjetništva in kmetijstva na območju. Sklad predstavlja enega od pomembnih instrumentov finančne podpore, saj preko letnih razpisov zagotavlja brezobrestna posojila, namenjena tudi kmetijskim gospodarstvom. **Za zagotavljanje celovite podpore kmetijskim gospodarstvom je nujno, da imajo tudi institucije podpornega okolja politično in finančno podporo in da medsebojno sodelujejo.**

Izpostavljene vsebine in aktivnosti horizontalnega ukrepa 1:

- krepitev svetovalne dejavnosti; individualno svetovanje prilagojeno potrebam posameznih kmetijskih gospodarstev; svetovanje pri uvajanju okolju prijaznih tehnologij in trajnostnih praks v kmetovanju; pomoč pri razvoju dopolnilnih dejavnosti in diverzifikaciji; svetovanje pri trženju,
- priprava strateških razvojnih projektov,
- svetovanje glede možnosti sofinanciranja projektov z EU sredstvi,
- redna strokovna izobraževanja za kmete in druge deležnike, specializirani programi usposabljanja za mlade prevzemnike kmetij, organizacija strokovnih ekskurzij in predstavitev dobrih praks,
- spremljanje učinkovitosti podpornih storitev in njihovo prilagajanje potrebam uporabnikov,
- koordinacija med različnimi institucijami podpornega okolja in razvoj novih storitev glede na potrebe in izzive v sektorju,
- sofinanciranje delovanja društev in izvedbe konkretnih vsebin, kot so izobraževanja, strokovne ekskurzije, promocijski dogodki in podobno.

5.4.3. Horizontalni ukrep 2: Osveščanje lokalnega prebivalstva o pomenu lokalne pridelave hrane, promocija potrošnje lokalno pridelane hrane

Ukrep je usmerjen v **konstantno krepitev zavesti o pomenu in prednostih lokalno pridelane hrane ter spodbujanje njene potrošnje med lokalnimi prebivalci**. Namen ukrepa je povečati delež lokalno pridelane hrane v prehrani prebivalcev ter s tem okrepiti ekonomsko stabilnost lokalnih kmetijskih gospodarstev in prispevati k večji prehranski varnosti širše regije in države. Z izbiro lokalnih pridelkov in izdelkov potrošniki neposredno podpirajo lokalne kmete in predelovalce, denar ostaja v lokalnem okolju in se ponovno investira v skupnost. To prispeva tudi k ohranjanju delovnih mest v kmetijstvu in s kmetijstvom povezanih dejavnostih.

Posebna pozornost bo namenjena izobraževanju in informiranju prebivalcev o številnih prednostih lokalno pridelane hrane. To vključuje ozaveščanje o višji hranilni vrednosti in boljšem okusu sveže, sezonsko pridelane hrane in pomenu krajših dobavnih verig, ki zmanjšujejo potrebo po konzervansih in znižujejo ogljični okoljski odtis.

Ukrep vključuje tudi informiranje o sezonski razpoložljivosti lokalnih pridelkov in načinih njihove priprave. S promocijo sezonskega prehranjevanja se spodbuja bolj trajnostne prehranske navade in zmanjšuje odvisnost od uvožene hrane.

Za doseganje trajnih učinkov ukrep predvideva kontinuirano izvajanje promocijskih in izobraževalnih aktivnosti, s posebnim poudarkom na vključevanju mladih generacij.

S krepitvijo povpraševanja po lokalno pridelani hrani ukrep prispeva k večji ekonomski stabilnosti kmetij, spodbuja razvoj lokalnih predelovalnih dejavnosti in krepi povezanost med podeželskim in urbanim prostorom v občini.

Aktivnosti promocije hrane in promocije kmetijstva morajo biti povezane, da si bodo potrošniki lahko ustvarili realno sliko o procesih pridelave in reje.

Izpostavljene vsebine in aktivnosti horizontalnega ukrepa 2:

- Organizacija tržnic lokalnih kmetijskih produktov in promocijskih dogodkov; organizacija rednih dogodkov za promocijo lokalne hrane, kot so spremljevalni tematski dogodki na mestni tržnici, sezonski kulinarčni festivali, vodene degustacije, tekmovanja v pripravi tradicionalnih jedi, tržnice

v okviru turističnih dogodkov ter posebni tematski dnevi v gostinskih obratih in javnih ustanovah s poudarkom na lokalnih sestavinah v okviru menijev.

- Izobraževalne aktivnosti za različne ciljne javnosti; priprava in distribucija izobraževalnih gradiv o pomenu lokalne pridelave hrane, promocijske brošure o prednostih lokalne hrane za zdravje ter redne objave v lokalnih medijih o vplivu nakupa lokalne hrane na razvoj skupnosti in gospodarstva.
- Promocija lokalne hrane v javnih ustanovah (npr. vrtec, šole); vzpostavitev celovitega programa izobraževanja o lokalni pridelavi in predelavi hrane v vzgojno-izobraževalnih ustanovah, ki vključuje praktične delavnice priprave jedi iz lokalnih sestavin za kuharje, obiske kmetij s strani vodij nabave, vzpostavitev šolskih vrtov, spodbujanje izvajanja kmetijskih krožkov, spodbujanje vključevanja vsebin o pomenu lokalne pridelave hrane v učne programe in povezovanje z lokalnimi kmeti kot mentorji.

5.4.4. Prednostna usmeritev 1: Izboljšanje infrastrukture in povečanje tržne usmerjenosti kmetijskih gospodarstev

Cilj: Zagotoviti potrebno infrastrukturo za povečanje produktivnosti kmetij, spodbujati dvig tržne proizvodnje in olajšati dostop do tržišč.

Kazalnik 1 Naložbe v primarno kmetijsko proizvodnjo in v predelavo in trženje kmetijskih in živilskih proizvodov, naložbe v nekmetijske dejavnosti	
---	--

Cilj: Povečanje občinskih proračunskih sredstev za naložbe na letni ravni.	
--	--

Izhodiščna vrednost 2024 v €	140.000,00
------------------------------	------------

Pričakovana vrednost 2034 v €	168.000,00
-------------------------------	------------

Kazalnik 2 Število izvedenih projektov spodbujanja sodelovanja in povezovanja kmetov v Vipavski dolini.	
--	--

Cilj: Projektno sodelovanje in formalno ter neformalno povezovanje kmetijskih gospodarstev za skupne nastope na trgu.	
---	--

Izhodiščna vrednost 2024	0
--------------------------	---

Pričakovana vrednost 2034	5
---------------------------	---

Izboljšanje infrastrukture za kmetijsko proizvodnjo in trženje ter spodbujanje dopolnilnih dejavnosti na kmetijah je ključnega pomena za trajnostni razvoj kmetijstva v občini in povečanje njegove konkurenčnosti. Javna podpora investicijam z EU, nacionalnimi in občinskimi sredstvi lahko znatno vpliva na učinkovitost kmetijske proizvodnje oz. produktivnosti dela pa tudi dobičkonosnosti kmetij.

Dejstvo je, da kmetijstvo v prihodnosti ne more več temeljiti le na večji produktivnosti, temveč na hkratni pametni uporabi virov, izboljšani odpornosti proti podnebnim spremembam in skrbi za okolje, in zato je potrebno spodbujati kmete tudi v investiranje v **tehnološke posodobitve** kmetij. Rezultati ankete so pokazali, da neustrezna kmetijska mehanizacija v določeni meri še vedno predstavlja ovire za ekonomsko upravičeno kmetovanje. Tehnološke posodobitve so tako nujne za izboljšanje učinkovitosti proizvodnje, zmanjšanje stroškov, izboljšanje kakovosti pridelkov ob hkratnem upoštevanju varovanja okolja. Poleg posodobitve strojnega parka je potrebno **uvajanje** digitalnih tehnologij in **rešitev pametnega kmetijstva**, kot so: sistemi za precizno kmetovanje, digitalni sistemi za spremljanje pridelave in napovedovanje bolezni, avtomatizacija in robotizacija delovnih procesov, senzorske tehnologije za optimizacijo namakanja in gnojenja in digitalna orodja

za načrtovanje in spremljanje pridelave. Živinorejske kmetije postajajo v tradicionalnem vaškem območju vse bolj prostorsko omejene, hkrati pa so zaradi svojih vplivov, vonjav in hrupa, v luči vse večje urbanizacije vas, manj sprejemljive. **Omogočanje širitve kmetij, tudi s preselitvijo izven naselij**, predstavlja pomemben razvojni korak za povečanje produktivnosti kmetij, dvig tržne proizvodnje in za dolgoročno vzdržnost kmetijske panoge. Preselitev kmetij iz strnjenih naselij zmanjšuje konflikte z lokalnim prebivalstvom zaradi hrupa, vonjav in prometa, hkrati pa omogoča celostno zasnovo gospodarskih poslopij za optimalno delovanje in razvoj dopolnilnih dejavnosti.

Povezovanje kmetov za skupne nastope na trgu je pomembno za doseganje ekonomije obsega in boljšega pogajalskega položaja. Povečuje skupno produktivnost in ekonomsko odpornost kmetij. Primer dobre prakse je sodelovanje občin in ponudnikov v okviru promocijske znamke prostora Vipavska dolina, ki ima potencial za nadgradnjo v **kolektivno znamko kakovosti** na področju pridelkov in izdelkov. **Zadružništvo in druge oblike kolektivnih organizacij oziroma oblik poslovnega sodelovanja** omogočajo kmetom, da združijo sredstva za skupne investicije, izmenjavo virov in optimizacijo prodaje. Izgradnja **skupnih hladilnih in skladiščnih kapacitet, zbirnih in distribucijskih centrov** bo izboljšala logistiko in s tem omogočila večjo dostopnost pridelkov in hitrejše odzivanje na tržne spremembe. **S skupnim nastopom na trgu** si kmetje zagotovijo močnejšo pogajalsko pozicijo tako pri nabavi surovin kot pri prodaji končnih izdelkov, poleg tega pa lahko pod skupno blagovno znamko lažje vstopajo v večje prodajne sisteme in trgovske verige. Večji obseg proizvodnje in združene količine izdelkov kupcem zagotavljajo stabilno dobavo skozi vse leto, kar je posebej pomembno za večje odjemalce, kot so šole, vrtci in trgovske verige.

Uspešen primer povezovanja vinogradnikov in vinarjev je januarja 2020 ustanovljen zavod Konzorcij vinarjev Vipavske doline, ki združuje 17 vinarjev iz Dornberka in Branika, ki med drugimi aktivnosti tudi podeljujejo znamko kakovosti - certifikat »Vipavska dolina- Terasa Izbrano« tistim vinom, ki ustrezajo vsem kriterijem kakovosti in pridelave, določenih v Pravilniku pridelave »Vipavska dolina Izbrano«. Pravilnik o pridelavi sestavljajo trije tehnološki stebri: vinogradništvo, enologija in biodiverziteta. Zunanja kontrola oziroma certificiranje s preverjanjem in sledljivostjo tehnoloških opravil ter z degustacijsko potrditvijo pred polnjenjem, zagotavlja potrošniku in vinarju garancijo o kakovosti vina.

Spodbujanje naložb v skupne predelovalne obrate bo vplivalo na lažjo diverzifikacijo kmetijskih gospodarstev, saj to za kmete predstavlja bistveno nižje začetne investicijske stroške.

Spodbujanje **dopolnilnih dejavnosti** predstavlja pomembno priložnost za diverzifikacijo virov dohodka in zmanjšanje tveganj. Tako se povečuje dodana vrednost kmetij, zmanjšujejo negativni vplivi sezonskih nihanj v proizvodnji in krepi lokalna skupnost. To pomeni dodano vrednost za lokalno prebivalstvo, v nekaterih primerih tudi obogatitev turistične ponudbe. Kmetovalce je potrebno spodbujati in opremiti s primernimi znanji in veščinami in jim omogočiti dostop do naložb za izvajanje njihove dodatne dejavnosti.

V anketi so kmetje med ovirami za kmetovanje izpostavili veliko škodo, ki jo povzroča divjad in zveri. **Vlaganje v ukrepe za preprečevanje škode zaradi divjadi in zavarovanih prosto živečih živalskih vrst** je bistveno cenejše kot sanacija že nastale škode, pri čemer učinkoviti preventivni ukrepi, kot so električne ograje in druge odvračalne metode, dolgoročno zmanjšujejo stroške in izgube pridelka ter varujejo pašno živino pred napadi velikih zveri. Kmetje z zaščito svojih posevkov, nasadov in živali (predvsem drobnice in goveda na paši) zagotavljajo stabilnejši in predvidljivejši pridelek ter varnejšo rejo živali, kar jim omogoča zanesljivejše izpolnjevanje pogodbenih obveznosti do kupcev in ohranjanje tržnih pozicij. Naložbe v preprečevanje škode imajo tudi pozitiven učinek na odnose med kmeti in lovci ter prispevajo k bolj trajnostnemu sobivanju kmetijstva, živinoreje in prostoživečih živali.

Z vidika zavarovalnic so kmetije z ustrezno preventivno zaščito pred divjadjo manj tvegane, kar se lahko odraža v ugodnejših zavarovalnih premijah, še posebej pri zavarovanju živine na paši.

5.4.4.1. Ukrep 1.1: Naložbe v posodobitev ter širitev kmetij

Naložbe v posodobitev ter širitev kmetij
Ukrep je namenjen modernizaciji in povečanju konkurenčnosti kmetijskih gospodarstev v občini preko podpore naložbam povezanih s primarno kmetijsko proizvodnjo. Osredotoča se na sofinanciranje investicij z EU, nacionalnimi ali občinskimi sredstvi, ki izboljšujejo produktivnost, trajnost in prilagodljivost kmetijske proizvodnje. V okvir ukrepa sodijo naložbe v primarno kmetijsko proizvodnjo, v tehnološke posodobitve, v širitev kmetij (tudi preselitev izven vasi) v zasebne namakalne sisteme, v preprečevanje škode zaradi divjih živali in v precizno kmetovanje
IZPOSTAVLJENE VSEBINE UKREPA
Naložbe v osnovno kmetijsko infrastrukturo: – Postavitev zaščitenih prostorov (rastlinjaki, plastenjaki, steklenjaki) – Obnova in nova zasaditev trajnih nasadov, ureditev protitočne zaščite in zaščite proti pozebi, – Postavitev električnih ograj za zaščito pred divjadjo in zvermi – Izgradnja ali posodobitev skladiščnih kapacitet – Naložbe v zasebne namakalne sisteme, kjer ni možnosti namakanja preko javnega namakalnega sistema Tehnološke posodobitve kmetijskega gospodarstva (digitalizacija in avtomatizacija): – Nakup sodobne kmetijske mehanizacije z elementi pametnega kmetovanja – Uvedba sistemov za precizno kmetijstvo – Namestitev senzorskih sistemov za optimizacijo pridelave – Robotizacija delovnih procesov – Digitalni sistemi za spremljanje in načrtovanje proizvodnje Naložbe v infrastrukturo, ki prispevajo k dobrobiti živali Razvoj energetske učinkovitosti na kmetijah: – Postavitev agrofotovoltaike na degradiranih kmetijskih zemljiščih slabe bonitete za proizvodnjo električne energije s pomočjo sončnih panelov, ob tem, da se ohrani možnost rabe zemljišča za ustrezno kmetijsko dejavnost – Optimizacija porabe energije v proizvodnji Podpora širitvam kmetijskih gospodarstev (za osnovno, pa tudi dopolnilno dejavnost), tudi s preselitvijo izven vasi z izdelavo OPPN za znanega investitorja – Naložbe v zasebne namakalne sisteme, kjer ni možnosti javnega namakalnega sistema

5.4.4.2. Ukrep 1.2: Razvoj dopolnilnih dejavnosti na kmetijah

Razvoj dopolnilnih dejavnosti na kmetijah
Ukrep je zasnovan za povečanje ekonomske stabilnosti in konkurenčnosti kmetij v občini preko diverzifikacije dohodkovnih virov. Usmerjen je v podporo razvoju različnih dopolnilnih dejavnosti, ki omogočajo boljši izkoristek razpoložljivih virov kmetije, dodajajo vrednost osnovni kmetijski proizvodnji in ustvarjajo nova delovna mesta na podeželju.
IZPOSTAVLJENE VSEBINE UKREPA
Naložbe v razvoj dopolnilnih dejavnosti: – Ureditev prostorov za predelavo in prodajo – Nakup tehnološke opreme za predelavo

- Ureditev turističnih kapacitet na kmetijah
- Vzpostavitev degustacijskih prostorov
- Nabava opreme za storitvene dejavnosti

5.4.4.3. Ukrep 1.3: Spodbujanje povezovanja kmetov za skupne nastope na trgu in kolektivne naložbe

Spodbujanje povezovanja kmetov za skupne nastope na trgu in kolektivne naložbe

Ukrep je namenjen krepitvi tržne moči in konkurenčnosti kmetijskih gospodarstev preko **spodbujanja različnih oblik povezovanja in skupnega delovanja**. Osredotoča se na razvoj zadružništva, organizacij proizvajalcev in drugih formalnih in neformalnih oblik poslovnega sodelovanja, ki omogočajo učinkovitejši nastop na trgu in racionalnejšo rabo virov.

Posebna pozornost je namenjena spodbujanju **kolektivnih naložb** v skupno infrastrukturo, kot so predelovalni in skladiščni objekti, hladilnice, specializirana oprema in logistični sistemi. Take naložbe presegajo zmožnosti posameznih kmetij, so pa ključne za konkurenčno trženje in stabilnejši dohodkovni položaj. Ukrep podpira tudi **nadgradnjo promocijske znamke prostora Vipavska dolina** v kolektivno znamko kakovosti za produkte. Ukrep podpira tudi razvoj skupnih trženjskih aktivnosti, vključno **z ureditvijo in promocijo mestne tržnice**. Pomemben del predstavlja tudi digitalizacija trženja in razvoj sodobnih prodajnih platform.

Končni cilj ukrepa je vzpostavitev močnih, poslovno uspešnih povezav med kmeti, ki bodo omogočale učinkovitejše trženje, optimizacijo stroškov in večjo pogajalsko moč pri nastopu na trgu.

IZPOSTAVLJENE VSEBINE UKREPA

Priprava in izvedba investicij v skupno infrastrukturo, ki vključuje izgradnjo skupnih, tudi ekoloških, predelovalnih obratov, sodobnega zbirno-distribucijskega centra z ustreznimi hladilniškimi in skladiščnimi kapacitetami, ter nabavo specializirane opreme za pripravo pridelkov za trg (sortirnice, pakirnice, transportna sredstva).

Povezovanje v okviru zadruge; zadružni sistem omogoča kmetom združevanje količin pridelkov in skupen nastop na trgu, s čimer dosega boljše prodajne pogoje in višje odkupne cene. Skupna nabava repromateriala, kot so semena, gnojila in fitofarmacevtska sredstva, prinaša nižje nabavne cene in boljše pogoje plačila, kar izboljšuje ekonomiko kmetovanja. Zelo pomembna prednost zadružnega sistema je tudi medsebojna izmenjava znanj in izkušenj med člani ter možnost skupnega nastopanja pri pridobivanju evropskih sredstev za razvoj kmetijstva.

Vzpostavitev strojnih krožkov; sodelovanje kmetov v strojnih krožkih omogoča optimalno izkoriščenost drage kmetijske mehanizacije, saj si kmetje delijo stroške nakupa in vzdrževanja strojev, hkrati pa lahko z medsebojno pomočjo učinkoviteje izvedejo sezonska dela in si zagotovijo dostop do sodobnejše tehnologije, ki je posameznim kmetijam finančno nedostopna. Strojni krožki dodatno krepijo medsebojno sodelovanje in prenos znanja med kmeti, kar povečuje konkurenčnost vključenih kmetij.

Spodbujanje vključevanja v sheme kakovosti (<https://www.gov.si teme/sheme-kakovosti-in-zasciteni-kmetijski-pridelki-in-zivila/>); vključevanje v nacionalne oz. EU sheme kakovosti kmetom omogoča višjo dodano vrednost njihovih pridelkov in izdelkov ter boljše prepoznavnost na trgu, saj potrošniki vse bolj cenijo in iščejo certificirane, lokalno pridelane proizvode preverjene kakovosti. Z vključitvijo v sheme kakovosti kmetje pridobijo tudi možnost sodelovanja v skupnih promocijskih aktivnostih na nacionalni ravni ter lažji dostop do javnih naročil in trgovskih verig, ki dajejo prednost certificiranim proizvodom, obenem pa sistem rednih kontrol zagotavlja stalen nadzor nad kakovostjo, kar krepi zaupanje kupcev in omogoča doseganje višjih prodajnih cen.

Povezovanje ponudnikov v okviru kolektivne znamke Vipavska dolina in drugih znamk; nadgradnja promocijske znamke prostora Vipavska dolina v kolektivno znamko kakovosti bo potrošnikom zagotovila jamstvo standardov kakovosti, saj bo vsak proizvod s to oznako moral izpolnjevati natančno določene kriterije. Obstoječa promocijska znamka gradi predvsem prepoznavnost območja znamke prostora Vipavska dolina, kolektivna znamka kakovosti bo potrošnikom prinesla dodatno zagotovilo o kakovosti izdelka, njegovem poreklu in načinu pridelave oziroma predelave. Na podlagi pobud s strani kmetov se bo oblikovalo tudi druge kolektivne znamke

5.4.4.4. Ukrep 1.4: Spodbujanje partnerskih oblik kmetovanja

Spodbujanje partnerskih oblik kmetovanja

Ukrep je usmerjen v **vzpostavljanje in krepitev neposrednih povezav med pridelovalci in potrošniki**. Namen ukrepa je izboljšati ekonomski položaj kmetov preko zagotavljanja stabilnega odkupa po poštenih cenah ter hkrati potrošnikom omogočiti dostop do kakovostne lokalne hrane. Pretežni del kmetov je v anketi izpostavilo, da večino svojih pridelkov sicer prodajo neposredno na kmetiji. Prednost take prodaje je v tem, da kmetom omogoča prodajo po višji ceni, saj izločijo vse posrednike in stroške transporta, hkrati pa jim omogoča neposredno komunikacijo s kupci, preko katere gradijo zaupanje in zvestobo. Tako lahko tudi hitreje prilagajajo svojo ponudbo glede na želje kupcev in sezonsko razpoložljivost pridelkov in se dogovarjajo za partnerske oblike kmetovanja in odkupa.

Osrednji poudarek ukrepa je na **razvoju različnih modelov partnerskega kmetovanja**. To vključuje neposredno povezovanje kmetov s posameznimi gospodinjstvi preko sistema naročniških košaric ali programov redne dostave sezonskih pridelkov, kjer se pridelovalec in porabnik dogovorita za dolgoročno sodelovanje. Takšen pristop kmetom zagotavlja predvidljiv prihodek in jim omogoča načrtovanje proizvodnje, potrošnikom pa zagotavlja redni dostop do svežih lokalnih pridelkov.

Pomemben segment ukrepa predstavlja tudi **spodbujanje partnerstev z javnimi zavodi** v bližini, predvsem s šolami, vrtcem, domom za starejše in bolnišnico in s **sektorjem HoReCa** (hoteli, restavracije, catering). V tem okviru se razvijajo stabilna pogodbeni razmerja za dobavo lokalno pridelane hrane, pri čemer se posebna pozornost namenja usklajevanju proizvodnje s potrebami kuhinj ter zagotavljanju ustreznih količin in kakovosti pridelkov. Kot dober primer inovativnega povezovanja med goriškimi kmeti in gostinci je jeseni 2024 začeta »zgodba Goriškega njoka«, ki je nastala na pobudo Sekcije gostincev, živilcev in turizma OOZ Nova Gorica.

Ukrep podpira tudi vzpostavljanje **dolgoročnih poslovnih povezav** z živilsko-predelovalno industrijo v regiji in s trgovskimi verigami s sklepanjem večletnih pogodb o sodelovanju, ki vključujejo dogovor o obsegu in dinamiki dobav ter zagotavljajo stabilne odkupne cene. Na strani kmetijskega sektorja lahko kot partner nastopa tudi zadruga ali katera druga formalna oblika povezanih kmetijskih gospodarstev.

IZPOSTAVLJENE VSEBINE UKREPA

Pomoč javnim zavodom za naročanje lokalnih živil; priprava in izvedba programa za vključevanje javnih zavodov v sistem lokalne oskrbe, ki obsega analizo potreb javnih kuhinj, analizo ponudbe, vzpostavitev partnerskega sistema kmetovanja in učinkovitega sistema naročanja in dobav.

Spodbujanje povezovanja kmetijskih gospodarstev s sektorjem HoReCa (hoteli, restavracije in catering); sodelovanje med kmeti in sektorjem HORECA omogoča vzpostavitev stabilnih dobavnih verig lokalno pridelane hrane, kar zagotavlja gostincem zanesljivo oskrbo

s svežimi in kakovostnimi surovinami, kmetom pa stabilno prodajo po dogovorjenih cenah. Takšno sodelovanje spodbuja razvoj lokalne gastronomije in kulinaričnega turizma, saj lahko gostinci s pomočjo lokalnih dobaviteljev razvijajo edinstvene jedi in zgodbe, temelječe na tradicionalnih receptih in lokalnih surovinah. Neposredno sodelovanje med kmeti in HORECA sektorjem tudi skrajšuje dobavne verige, zmanjšuje ogljični odtis transporta in omogoča gostincem boljše razumevanje sezonečnosti ter načinov pridelave, kar lahko uporabijo kot dodano vrednost pri trženju svoje ponudbe.

Oblikovanje poslovnih modelov za sodelovanje z živilsko predelovalno industrijo; kmetovanje za potrebe lokalne živilsko predelovalne industrije omogoča dolgoročno načrtovanje proizvodnje in razvoj specializirane pridelave, ki je prilagojena tehnološkim zahtevam predelovalnih obratov, kar vodi v večjo učinkovitost celotne verige. Ta pristop zagotavlja kmetom stabilno prodajo po vnaprej dogovorjenih pogojih in cenah ter jim omogoča dolgoročno načrtovanje investicij v tehnologijo in znanje, potrebno za doseganje zahtevanih standardov kakovosti. Povezovanje s predelovalno industrijo spodbuja tudi razvoj novih, tržno zanimivih kultur in proizvodnih praks, ki lahko pomembno izboljšajo dohodkovni položaj kmetij, hkrati pa krepi konkurenčnost lokalnih živilsko-predelovalnih podjetij z zagotavljanjem kakovostnih surovin iz bližnjega okolja

Organiziran odkup s strani lokalnih trgovcev

5.4.5. Prednostna usmeritev 2: Trajnostno kmetovanje in upravljanje z gozdovi

Cilj: Spodbujanje kmetovanja in upravljanja z gozdom, zlasti praks, ki so okolju prijazne in vključujejo varovanje biotske pestrosti ter ohranjanje in izboljšanje kakovosti tal in vode.

Kazalnik 1 Število kmetijskih gospodarstev, ki kmetujejo na ekološki način

(certificirana proizvodnja)

Cilj: povečanje števila certificiranih ekoloških kmetij za 15%.

Izhodiščna vrednost 2022	40
Pričakovana vrednost 2034	46

Kazalnik 2 Število izvedenih projektov spodbujanja preprečevanja opuščanja kmetovanja

Cilj: Na naravi prijazen način obdelana predhodno zaraščena oz. opuščena kmetijska zemljišča.

Izhodiščna vrednost 2024	0
Pričakovana vrednost 2034	5

Kazalnik 3 Število m gozdnih prometnic v občini

Cilj: Izboljšati gozdno infrastrukturo z gozdnimi prometnicami za potrebe učinkovitega gospodarjenja z gozdovi.

Izhodiščna vrednost 2024	229.170 (gozdne ceste), 27.500 (protipožarne preseke)
Pričakovana vrednost 2034	266.670 (gozdne ceste in protipožarne preseke skupaj)

Spodbujanje kmetovanja, ki temelji na okolju prijaznih praksah, varovanju biotske pestrosti ter ohranjanju kakovosti tal in vode, je danes nujna razvojna usmeritev. Dvig števila certificiranih ekoloških kmetij je pomemben korak k zmanjšanju negativnih vplivov tradicionalnih kmetijskih praks na okolje. **Sonaravno kmetovanje** (*biodinamično, ekološko, permakulturno, regenerativno in integrirano*) pripomore k ohranjanju naravnih virov, izboljšanju kakovosti tal, zmanjšanju erozije ter ohranjanju vodnih virov. Poleg okoljskega vidika imajo taki načini kmetovanja tudi pozitiven ekonomski doprinos, saj dajejo kmetijskim pridelkom in izdelkom **višjo dodano vrednost**. Občina lahko z različnimi ukrepi spodbuja ekološko in ostale oblike sonaravnega kmetovanja in vpliva na tržno dostopnost ekoloških pridelkov. Na območju občine povpraševanje znatno presega ponudbo ekoloških pridelkov in izdelkov s kmetij.

Pomemben dejavnik pri zagotavljanju trajnostnega kmetovanja je **preprečevanje zaraščanja kmetijskih površin**. Kmetijska zemljišča so nenadomestljiv vir za zagotavljanje prehranske varnosti prebivalstva zato jih je potrebno varovati, ohranjati in izboljševati proizvodni potencial. **Zarastle površine niso le neproduktivne, temveč tudi ogrožajo biotsko pestrost** ter zmanjšujejo možnosti za ohranjanje kulturne krajine. Spodbujanje obdelave teh površin in **širjenje obdelovalnih površin**, tudi s krčenjem gozda, kjer je to dopustno, povečuje kmetijsko proizvodnjo in omogoča večjo diverzifikacijo kmetijskih praks. Takšni ukrepi omogočajo tudi trajnostno ohranjanje podeželja in kmetijske kulturne krajine in zaposlenost v kmetijstvu.

Primerna zemljišča so osnova kmetijskega delovanja. Vse večji problem postajajo zapuščena zemljišča, ki jih lastniki prenehajo obdelovati iz različnih razlogov, hkrati pa tisti, ki želijo obdelovati zemljišča, stežka pridejo do njih. Da bi se ustavilo zapuščanje zemljišč in hkrati omogočilo dostop do njih tistim, ki želijo razvijati kmetijsko dejavnost, je smotrno **spodbuditi prodajo ali oddajo kmetijskih zemljišč, ki niso v uporabi**. Razdrobljenost kmetijskih zemljišč ostaja izziv, saj zvišuje stroške obdelave. Zato je potrebno podpreti njihovo **združevanje v večje parcele** za učinkovitejše kmetovanje.

Vse večji problem postajajo ostareli kmetovalci, za katere je bojazen, da bi z njihovo upokojitvijo tudi ugasnila njihova kmetijska dejavnost. Izboljšanje starostne strukture nosilcev kmetijskih gospodarstev in prenos kmetij na mlade prevzemnike je ključnega pomena za nadaljevanje kmetijske dejavnosti in s tem trajnost kmetovanja. **Mladi prevzemniki so gonilna sila razvoja lokalnega kmetijstva**. So bolj odprti za novosti, bolj nagnjeni k sprejemanju trajnostnih metod kmetovanja ter digitalnih tehnologij, zato lahko pripomorejo k hitrejšem in učinkovitejšem razvoju lokalnega kmetijstva in izboljšanju prehranske varnosti območja. Izjemna je tudi njihova vloga pri ohranjanju poseljenosti podeželja.

Trajnostno upravljanje z gozdom predstavlja pomemben steber okoljske, gospodarske in družbene stabilnosti. Gozdovi so nepogrešljivi kot naravni ponor CO₂, regulator vodnega režima in varuh biotske raznovrstnosti. Njihova ekonomska vrednost se odraža v lesni industriji, delovnih mestih in gozdnih proizvodih, medtem ko družbeni pomen zajema rekreacijo, turizem in kulturno dediščino. Izzivi, kot so podnebne spremembe, pojav škodljivcev, požarna nevarnost in usklajevanje različnih interesov, zahtevajo premišljeno gospodarjenje, saj napačne odločitve lahko povzročijo dolgotrajno škodo. Gozd predstavlja bogastvo in je ključen za prehod v nizkoogljično družbo, obnova gozdov pa je dolgotrajen in finančno zahteven proces.

5.4.5.1. Ukrep 2.1: Spodbujanje naravi prijaznega kmetovanja

Spodbujanje naravi prijaznega kmetovanja
Ukrep predstavlja celovit pristop k preobrazbi kmetijskih praks v smeri večje trajnosti in okoljske odgovornosti. Osnovno poslanstvo ukrepa je spodbujanje kmetov k naravi prijaznemu kmetovanju in certificiranju proizvodnje (ekološka pridelava, predelava, integrirana pridelava, pridelava v okviru nacionalne sheme Izbrana kakovost). Končni cilj ukrepa je vzpostavitev ekonomsko vzdržnega in okoljsko odgovornega kmetijstva, ki zagotavlja kakovostno hrano ob minimalnih negativnih vplivih na okolje.
IZPOSTAVLJENE VSEBINE UKREPA
Oblikovanje in izvedba programa usposabljanj za kmete , ki vključuje praktične delavnice o metodah ekološke pridelave, biodinamičnem kmetovanju, permakulturi in drugih trajnostnih praksah, s poudarkom na prilagajanju na lokalne razmere in podnebne spremembe, vključno z organizacijo strokovnih ekskurzij k uspešnim ekološkim kmetom. Vzpostavljane ekoregije vključuje spodbude za preusmeritev v ekološko kmetovanje, povezovanje ekoloških kmetovalcev, vzpostavitev skupne tržne znamke ter razvoj kratkih dobavnih verig.

5.4.5.2. Ukrep 2.2: Preprečevanje zaraščanja kmetijskih zemljišč ter večanje obdelovalnih površin na posamezno kmetijsko gospodarstvo

Preprečevanje zaraščanja kmetijskih zemljišč ter večanje obdelovalnih površin na posamezno kmetijsko gospodarstvo
V okviru ukrepa se bo preprečevalo degradacijo kmetijskih površin zaradi zaraščanja, spodbujalo njihovo ponovno obdelavo ter povečalo obseg produktivnih površin s krčenjem gozda v bližini naselij. Osrednji poudarek ukrepa je na preprečevanju zaraščanja kmetijskih površin, ki predstavlja pomemben izziv za ohranjanje produktivnega kmetijskega prostora. To vključuje identifikacijo ogroženih območij, vzpostavitev sistema spremljanja stanja ter izvajanje pravočasnih ukrepov za preprečevanje zaraščanja.
IZPOSTAVLJENE VSEBINE UKREPA
Izvedba komasacij kmetijskih zemljišč na prednostnih območjih, vključno s pripravo komasacijskih načrtov, urejanjem lastniških razmerij, združevanjem razdrobljenih parcel ter pravično razdelitvijo zemljišč, s ciljem oblikovanja večjih in bolj funkcionalnih obdelovalnih površin, ki omogočajo učinkovitejšo kmetijsko proizvodnjo. Načrtovanje in izvedba agromelioracijskih del na zaraščenih in novo pridobljenih površinah, ki obsega odstranjevanje zarasti, ravnanje terena, izboljšanje rodovitnosti tal, ureditev odvodnjavanja, namakanja ter druge ukrepe za izboljšanje pridelovalnih pogojev, upoštevajoč specifične potrebe različnih kmetijskih panog. Izgradnja in posodobitev mreže dostopnih poti do kmetijskih zemljišč , vključno z načrtovanjem optimalne postavitve poti, pripravo projektne dokumentacije, izvedbo gradbenih del ter ureditvijo potrebne infrastrukture (odvodnjavanje, izogibališča, obračališča), s poudarkom na zagotavljanju celoletne dostopnosti za kmetijsko mehanizacijo. Vzpostavitev sistema za identifikacijo in monitoring zaraščajočih se površin , ki vključuje redno spremljanje stanja s pomočjo digitalnih orodij (satelitski posnetki, droni), terenskih ogledov ter sodelovanja z lokalnimi kmeti in lastniki zemljišč, skupaj z izdelavo interaktivnega zemljevida in podatkovne baze zaraščenih in ogroženih površin. Večanje obdelovalnih površin s krčenjem gozda

5.4.5.3. Ukrep 2.3: Spodbujanje specializacije kmetijske dejavnosti in širitev kmetij

Spodbujanje specializacije kmetijske dejavnosti in širitev kmetij

Ukrep podpira **specializacijo v tiste kmetijske panoge, ki imajo na območju najboljše naravne pogoje in tržni potencial**. To v rastlinski pridelavi vključuje predvsem sadjarstvo, oljkarstvo, vinogradništvo in zelenjadarstvo, v živinorejski pa rejo goveda, drobnice, prašičerejo in prirejo mleka, pa tudi čebelarstvo.

Prednosti specializacije se kažejo v boljši izrabi proizvodnih virov, večji produktivnosti dela, nižjih stroških na enoto proizvoda in običajno višji kakovosti pridelkov ali proizvodov. Specializirane kmetije so tudi bolj konkurenčne in lažje sledijo tehnološkemu napredku v izbrani proizvodni usmeritvi. Pri specializaciji rastlinske pridelave je ključnega pomena zagotavljanje zadostnih kmetijskih površin za izvajanje ustreznega kolobarja. Ta je nujen za ohranjanje rodovitnosti tal, preprečevanje širjenja bolezni in škodljivcev ter zagotavljanje stabilnih pridelkov. Zato se v okviru ukrepa posebna pozornost namenja tudi povezovanju kmetov pri zagotavljanju potrebnih površin in načrtovanju skupnega kolobarja. Kolobarjenje predstavlja enega temeljnih agrotehničnih ukrepov v rastlinski pridelavi, saj s pravilnim vrstjenjem različnih poljščin na isti površini pomembno vplivamo na ohranjanje in izboljševanje rodovitnosti tal. Pomemben dejavnik pri specializaciji je **možnost namakanja**, še posebej pri pridelavi vrtnin in drugih kultur z večjimi potrebami po vodi. Spodbujanje postavljanja **rastlinjakov** omogoča celoletno pridelavo vrtnin in drugih kultur neodvisno od vremenskih razmer, pri čemer sodobna oprema za nadzor mikroklima, namakanja in gnojenja zagotavlja optimalne pogoje za rast. Sodobni pristopi v specializirani pridelavi v rastlinjakih vključujejo tudi okoljski vidik s poudarkom na energetski učinkovitosti in trajnostni rabi vode.

Čebelarstvo je pomembna kmetijska (živinorejska) panoga, ki zaradi svojega poslanstva zasluži posebno pozornost. Čebele so ključne za obstoj človeštva, saj so ključni opraševalci, in kot take nepogrešljive za prehransko varnost in biotsko raznovrstnost. Čebelji pridelki (med, cvetni prah, vosek, propolis, matični mleček in čebelji strup) služijo kot kakovostna hrana, naravna pomoč pri krepitvi zdravja ter dragocena surovina za živilsko in kozmetično industrijo. Zaradi zmanjševanja populacij opraševalcev zaradi podnebnih sprememb, pesticidov in izgube habitatov je ozaveščanje javnosti in **podpora čebelarjem esencialnega pomena za pridelavo hrane**. Čebelarstvo zahteva specifična znanja, veščine in opremo, kar ga uvršča med specializirane kmetijske panoge. Specializacija omogoča razvoj visokokakovostnih izdelkov z višjo dodano vrednostjo (različne vrste medu, cvetni prah, propolis, matični mleček), kar povečuje dohodkovni potencial kmetij. Spodbujanje čebelarstva prinaša tako ekonomske koristi kmetijam (kot primarna ali dopolnilna dejavnost) kot tudi ekološke koristi celotnemu kmetijskemu sistemu v regiji

IZPOSTAVLJENE VSEBINE UKREPA

Strokovno specialistično svetovanje kmetom

Spodbude za pripravo poslovnih načrtov kmetij, ki se odločajo za specializacijo; za lažjo odločitev, da kmetije strokovno in premišljeno pristopijo k procesu specializacije.

Spodbude za obnovo in postavitev rastlinjakov

Spodbujanje čebelarstva: investicijska podpora čebelarjem, organizacija specializiranih tečajev za začetnike in napredne čebelarje, delavnice o ekološkem čebelarjenju, podpore za trženjske aktivnosti, spodbujanje vključevanja čebelarstva v turistično ponudbo, spodbujanje raziskav, okoljske aktivnosti: vzpostavitev medovitih pasov ob kmetijskih površinah, sajenje medovitih dreves in grmovnic na javnih površinah, ozaveščanje javnosti o pomenu čebel za biodiverziteto in kmetijsko pridelavo.

5.4.5.4. Ukrep 2.4: Podpora prevzemnikom kmetij

Podpora prevzemnikom kmetij
Ukrep se osredotoča na olajšanje prevzema kmetijskih gospodarstev, tako za mlade prevzemnike znotraj družinskih kmetij kot tudi za vse druge zainteresirane posameznike, ki želijo začeti svojo kmetijsko dejavnost. Ta ukrep je ključnega pomena za zagotavljanje trajnosti kmetovanja, saj spodbuja prehod kmetij od starejših generacij na mlajše prevzemnike ter omogoča lažji začetek kmetovanja tudi tistim, ki še nimajo lastne kmetije, a so motivirani za vključitev v kmetijsko proizvodnjo. Prevzemniki prispevajo k ohranjanju življenja na podeželju, ustvarjanju delovnih mest in ohranjanju tradicij, kar zmanjšuje izseljevanje in izboljšuje demografsko sliko na podeželju. Zaradi pomembne vloge, ki jo imajo mladi pri ohranjanju in razvoju kmetijstva, jim je potrebno prisluhniti in oblikovati take spodbudne ukrepe, ki jih ne bodo odvrčali od kmetovanja, temveč bodo neposredno vplivali na dvig kakovosti življenja na kmetiji.
IZPOSTAVLJENE VSEBINE UKREPA
Pomoč mladim pri prevzemu obstoječih kmetij, bodisi družinskih bodisi tujih, s pomočjo subvencij ali ugodnih posojil za nakup kmetijskih zemljišč, opreme ali za izvedbo potrebnih prilagoditev kmetij. Pomoč za novonastale kmetije, ki želijo začeti z rastlinsko pridelavo ali rejo živali, vendar še nimajo lastnega kmetijskega gospodarstva. Pomoč pri dostopu do kmetijskih zemljišč: spodbujanje lažjega dostopa do kmetijskih zemljišč za mlade prevzemnike ter pomoč pri iskanju možnosti za najem ali nakup zemljišč. Aktivnosti za dvig kakovosti življenja na kmetiji; aktivnosti vezane na zagotavljanje socialne varnosti in zdravja.

5.4.5.5. Ukrep 2.5: Trajnostno gospodarjenje z gozdovi

Trajnostno gospodarjenje z gozdovi
Ukrep je zasnovan za sistematično izboljšanje gospodarjenja z gozdovi in zajema več ključnih aktivnosti. Na področju infrastrukture podpira vzdrževanje in gradnjo gozdnih prometnic, ki omogočajo optimalen dostop za gospodarjenje in protipožarno varnost, ob spoštovanju omejitev, ki izhajajo iz vidika drugih funkcij gozdov. Pomemben del predstavlja sofinanciranje ureditve in vzdrževanja gozdnih presek, protipožarnih stez in zidov, ki služijo tako gospodarjenju kot preventivni zaščiti pred požari in drugimi naravnimi nesrečami. Ravno tako je pomembno vzdrževanje gozdnih vlak s ciljem zmanjšanja erozijskih pojavov v gozdu. V okviru gojenja in varstva gozdov ukrep podpira obnovo gozda s saditvijo odpornejših drevesnih vrst, nego mladega gozda ter sanacijo poškodovanih gozdnih sestojev. Posebna pozornost je namenjena ukrepom za krepitev biotske pestrosti, kot so ohranjanje habitatnih dreves in vzdrževanje gozdnih jas. Za povečanje učinkovitosti in varnosti pri delu ukrep sofinancira nakup sodobne gozdarske mehanizacije in opreme, ki zmanjšuje negativne vplive na gozdna tla. Spodbuja se tudi digitalizacija gospodarjenja z uporabo sodobnih tehnologij za načrtovanje in spremljanje del v gozdu.
IZPOSTAVLJENE VSEBINE UKREPA
Gradnja in vzdrževanje gozdnih prometnic; podpora za izgradnjo in vzdrževanje gozdnih prometnic, ki omogočajo optimalen dostop za gospodarjenje z gozdovi in zagotavljajo protipožarno varnost.

Vzdrževanje gozdnih presek in protipožarnih stez: sofinanciranje ureditev gozdnih presek, protipožarnih stez in zidov, ki služijo tako gospodarjenju kot zaščiti pred požari in drugimi naravnimi nesrečami.

Vzdrževanje gozdnih vlak za preprečevanje erozije: podpora pri vzdrževanju gozdnih vlak za zmanjšanje erozijskih pojavov v gozdovih, kar prispeva k ohranjanju talne stabilnosti.

Obnova gozda z odpornimi drevesnimi vrstami: podpora sajenju drevesnih vrst, ki so odporne na podnebne spremembe ter zagotavljanje biotske pestrosti z mešanimi sestoji dreves.

Negovanje mladega gozda in sanacija poškodovanih gozdnih sestojev: spodbujanje pravilnega vzdrževanja mladih gozdov ter sanacije gozdov, ki so bili poškodovani zaradi naravnih nesreč ali podnebnih sprememb.

Nakup sodobne gozdarske mehanizacije in opreme: podpora pri nakupu opreme, ki zmanjša negativne vplive na gozdna tla in povečuje učinkovitost pri gozdarskih delih.

Spodbujanje lastnikov gozdov k certifikacija gozdov po PEFC, ki je globalni sistem certificiranja gozdov, ki spodbuja trajnostno gospodarjenje z gozdom, zagotavlja ekološke, socialne in gospodarske koristi ter izboljšuje odgovornost in transparentnost pri upravljanju gozdov.

Vzpostavljanje gozdnih učnih poti

5.4.6. Prednostna usmeritev 3: Prilagajanje podnebnim spremembam

Cilj: Razviti močan kmetijski sektor, ki bo prilagojen na vplive podnebnih sprememb ter bo sposoben kljubovati ekstremnim vremenskim pojavom, kot so npr. suše, poplave, toča, zmrzal.

Kazalnik 1 Namakalne kmetijske površine v ha

Cilj: S tehnološko posodobitvijo javnega lokalnega namakalnega sistema Namakalni razvod Vogršček omogočiti optimalno namakanje in oroševanje kmetijskih zemljišč v občini.

Izhodiščna vrednost 2024	203,48 ha
Pričakovana vrednost 2034	295 ha

Kazalnik 2 Število izvedenih projektov spodbujanja prilagajanja kmetijstva podnebnim spremembam

Cilj: Izvajanje pilotnih projektov, ki bodo prispevali k prilagajanju kmetijskih praks na podnebne spremembe.

Izhodiščna vrednost 2024	0
Pričakovana vrednost 2034	10

Prilagajanje kmetijstva na podnebne spremembe postaja vse pomembnejše, saj se podnebne razmere spreminjajo in vplivajo na pridelavo, oskrbo z vodo, zdravje tal in biotsko raznovrstnost. Projekcije na podlagi analitičnih podatkov kažejo, da bodo povprečne temperature zraka iz leta v leto naraščale. Podnebne spremembe že sedaj vplivajo na kmetijsko proizvodnjo, zlasti na stabilnost pridelkov, kar lahko ogrozi kmetijske dohodke in preskrbo s hrano. Manjše količine pridelka lahko postavijo lokalne pridelke v cenovno nekonkurenčno pozicijo v primerjavi s pridelki iz uvoza. Ukrepi za prilagoditev so ključni za zagotavljanje trajnostne proizvodnje, ohranjanje naravnih virov in povečanje odpornosti kmetijstva. **Obnova in izgradnja namakalnih sistemov** je nujna za povečanje odpornosti kmetij na suše, saj omogoča natančno in učinkovito rabo vode. **Vzpostavitev javnega lokalnega namakalnega sistema** predstavlja dejansko zavezo občine za ohranjanje in razvoj kmetijstva, saj se na ta način povečuje zanesljivost stabilne kmetijske proizvodnje

in se bistveno zmanjšajo tveganja povezana s sušo oziroma odvisnostjo od vremenskih razmer, kar omogoča boljše načrtovanje posevkov.

Spodbujanje uvajanja novih kmetijskih kultur in poskusnih nasadov omogoča prilagoditev na spreminjajoče se podnebje. Novi pridelki, ki so odpornejši na ekstremne razmere, bodo prispevali k večji stabilnosti kmetijske proizvodnje. Kmetijske kulture, ki so bolj prilagojene na vremenske razmere, potrebujejo manj fitofarmaceutskih sredstev in gnojil. **Gojenje netradicionalnih kultur** na kmetijskih gospodarstvih za krmo živali oziroma prehrano ljudi predstavlja inovativen pristop k diverzifikaciji kmetijskih gospodarstev s številnimi prednostmi v kontekstu trajnostne pridelave in krožnega gospodarstva. **Precizno kmetovanje in uporaba umetne inteligence** s povezovanjem inovativne tehnologije ter najnovejših dognanj v znanosti omogočata optimizacijo rabe virov, kot so voda (sistemi za pametno namakanje), gnojila in pesticidi, ter zmanjšanje negativnih vplivov na okolje, kar povečuje odpornost kmetijskih praks, izboljšuje donosnost in kakovost pridelkov.

Prakse za zadrževanje ogljika v tleh pripomorejo k izboljšanju strukture tal (ohranjajo zdravje in rodovitnost tal), zmanjšanju erozije in večjemu zadrževanju vlage. S tovrstnimi praksami se zmanjšuje tudi količina CO₂ v ozračju, kar neposredno pripomore k omilitvi podnebnih sprememb. Z uvajanjem zasajanja dreves, mejic, ohranjanja pokrovnih rastlin in podobno, bo občina vplivala na zmanjšanje vpliva vetra, zadrževanje vlage in izboljšanje mikroklimе in na ta način spodbujala skrb za zdravje ekosistema, obenem pa tudi za privlačno kulturno krajino.

Vipavska dolina zaradi svojih geomorfoloških značilnosti in spreminjajočih se podnebnih razmer spada med območja z visokim tveganjem za poplave. Ekstremni vremenski dogodki, ki vključujejo intenzivne padavine v kratkih časovnih obdobjih, postajajo vse pogostejši, kar povečuje **tveganje za poplavljanje kmetijskih zemljišč** ob reki Vipavi in njenih pritokih. Protipoplavni ukrepi tako predstavljajo eno od pomembnih komponent prilagajanja podnebnim spremembam v občini.

5.4.6.1. Ukrep 3.1: Obnova in izgradnja javnih namakalnih sistemov

Obnova in izgradnja javnih namakalnih sistemov

Po tem, ko je bila v aprilu 2022 podpisana pogodba o prenosu lastninske pravice ter upravljanja in vzdrževanja državnega namakalnega sistema Namakalni razvod Vogršček na pet občin Vipavske doline: Nova Gorica, Ajdovščina, Šempeter-Vrtojba, Renče – Vogrsko in Miren-Kostanjevica, so sodelujoče občine pričele s projektom sanacije. Namakalni razvod Vogršček, ki je evidentiran v evidenci osuševalnih in namakalnih sistemov, je razdeljen na 16 namakalnih polj. Cevi namakalnega sistema na območju Mestne občine Nova Gorica potekajo po petih poljih (Polje 1 »Dornberk in Kobate«; del polja 2 »Okroglica I in II«; del polja 3 »Replje«, del polja 4 »Prvačina I in II«; Polje 13 »Šempaške gmajne«). Površina namakalnih polj na območju občine Nova Gorica je 203,48 ha. Namaka se trajne nasade, žita, koruzo. Iz Dokumenta identifikacije investicijskega projekta »Tehnološka posodobitev namakalnega sistema namakalni razvod Vogršček« iz novembra 2024 izhaja, da ima namakalni sistem Vogršček osnovno hrbtenico cevovodov že opredeljeno in zgrajeno. Trenutno se uporablja namakalni sistem za namakanje površin v manjšem obsegu (okoli 350 ha), vgrajeno cevovodno omrežje pa zagotavlja namakanje za okoli 945 ha. Kapaciteta zaježitve Vogrščka trenutno omogoča za odjemom vode 3,5 mio m³ oz. za okoli 1.500 ha površin. Obseg možnih namakalnih kmetijskih površin je na območju šestih občin Vipavske doline in skupaj predstavljajo za okoli 1.350 ha površin. Namakalni sistem zadrževalnika Vogršček predstavlja ključno infrastrukturo za zagotavljanje stabilne kmetijske proizvodnje v Vipavski dolini.

Ukrep je usmerjen v celovito modernizacijo obstoječega namakalnega sistema in njegovo širitev na nova območja, kjer obstajajo potrebe in potenciali za namakanje. Ukrep predpostavlja sodelovanje občin Vipavske doline pri izvedbi sanacije namakalnega sistema zadrževalnika Vogršček. Končni cilj sanacije je daljinsko upravljanje saniranega omrežja cevovodov

z neposrednim dostopom posameznih uporabnikov preko mobilne aplikacije do centralnega upravljalškega sistema z namenom hitrega odzivanja ob posameznih pojavih (zmrzali, povišanih temperatur, ipd.). Tehnološka posodobitev obstoječega sistema vključuje gradbeni, elektro in strojno-tehnološki del.

Izpostavljene vsebine ukrepa

Sanacija javnega lokalnega namakalnega sistema Namakalni razvod Vogršček; kandidatura petih občin za obnovo obstoječega namakalnega sistema na javnem razpisu Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano za sredstva Strateškega načrta skupne kmetijske politike 2023 – 2027.

5.4.6.2. Ukrep 3.2: Spodbujanje uvajanja novih kmetijskih kultur in poskusnih nasadov

Spodbujanje uvajanja novih kmetijskih kultur in poskusnih nasadov

Ukrep podpira vzpostavljanje poskusnih nasadov in spodbujanje uvajanja novih kultur, ki so bolj odporne na sušo, visoke temperature, bolezni in škodljivce, ki postajajo vse pogostejši zaradi podnebnih sprememb.

Ukrep podpira tudi gojenje netradicionalnih kultur na kmetijskih gospodarstvih za krmo živali oziroma prehrano ljudi (npr. alge, žuželke, mikrozelenje, kalčki), kar predstavlja inovativen pristop k diverzifikaciji kmetijskih gospodarstev.

Izpostavljene vsebine ukrepa

Vzpostavitev poskusnih nasadov: testiranje novih sort sadja in zelenjave, preizkušanje mediteranskih kultur, uvajanje alternativnih poljščin, postavitve demonstracijskih površin; podpora pri nakupu sadilnega materiala; kritje stroškov svetovanja.

Spodbujanje kmetijskih gospodarstev za vključevanje v pilotne projekte uvajanja novih, tudi netradicionalnih kultur

5.4.6.3. Ukrep 3.3: Spodbujanje pametnega kmetovanja

Spodbujanje pametnega kmetovanja

Namen ukrepa je spodbuditi prehod kmetij na podatkovno podprto odločanje v kmetijski pridelavi in reji, ki omogoča optimizacijo pridelave in reje in zmanjšanje vplivov na okolje.

Precizno kmetijstvo združuje različne tehnološke rešitve in pristope, ki npr. omogočajo: natančno odmerjanje vode pri namakanju glede na dejanske potrebe rastlin, ciljno gnojenje na podlagi podatkov o stanju tal in razvoju rastlin, optimizirano uporabo fitofarmaceutskih sredstev, spremljanje rasti in razvoja rastlin s pomočjo npr. senzorjev in dronov in pravočasno zaznavanje bolezni in škodljivcev, precizno upravljanje prehrane živali, telemedicino, ki omogoča zbiranje in spremljanje podatkov o zdravju in vedenju živali ter drugih informacij v realnem času. Za izvedbo ukrepa je predpogoj zmogljivo digitalno omrežje oziroma infrastruktura. Precizno kmetijstvo temelji na zbiranju, prenosu in obdelavi velikih količin podatkov v realnem času, kar zahteva stabilno in zmogljivo digitalno infrastrukturo.

Končni cilj ukrepa je povečanje števila kmetij, ki uporabljajo pristope in tehnologijo preciznega kmetijstva, ter s tem izboljšanje učinkovitosti rabe virov in zmanjšanje okoljskih vplivov kmetijske

proizvodnje v občini. Ukrep se usmerja v izvedbo pilotnih projektov, medtem, ko spadajo naložbe v nove tehnologije v okvir prve prednostne naloge.

Izpostavljene vsebine ukrepa

Spodbujanje kmetov za sodelovanje v projektih in izvedba pilotnih projektov uvedbe pametnih tehnologij na kmetijskih gospodarstvih; testiranje različnih tehnologij preciznega kmetijstva, demonstracija učinkov v praksi, zbiranje in analiza podatkov o učinkovitosti, priprava priporočil in ocene ekonomske upravičenosti za širšo implementacijo.

5.4.6.4. Ukrep 3.4: Spodbujanje uvajanja praks za dolgoročno ohranjanje kakovosti tal

Spodbujanje uvajanja praks za dolgoročno ohranjanje kakovosti tal

Uvajanje praks, ki spodbujajo boljše upravljanje tal, je ključnega pomena za ohranjanje rodovitnosti tal in povečanje odpornosti kmetijskih ekosistemov na neugodne vremenske pojave, kot so npr. suše, poplave, močni nalivi, orkanska burja. Takšne prakse pripomorejo k zmanjšanju tveganja za erozijo tal, kar lahko vodi v izgubo dragocenih plodnih slojev tal in posledično zmanjšanje kmetijske produktivnosti. Z izboljšanjem strukture tal in spodbujanjem biotske raznovrstnosti v tleh se zmanjša tveganje za erozijo in omogoči boljša absorpcija vode.

Poleg tega ima, povečana sekvestracija ogljika v tleh, ki se doseže z uvajanjem teh praks, pomemben pozitiven učinek na omilitev podnebnih sprememb. Zemlja, bogata z organskimi snovmi, je učinkovita pri zadrževanju ogljika, kar pripomore k zmanjšanju koncentracije ogljikovega dioksida v atmosferi. Zdravje tal je tako neposredno povezano s tem, kako kmetijstvo vpliva na globalno podnebje.

Eden od ukrepov v okviru tega pristopa so **protivetrni pasovi**, ki so posebej pomembni v Vipavski dolini. Protivetrni pasovi, zasajeni ob robovih polj in travnikov, so naravni mehanizmi za zaščito tal pred vetrom. Ti pasovi ne samo da zmanjšujejo erozijo tal, temveč tudi izboljšujejo vlažnost tal in zmanjšujejo vplive suše. Poleg tega zagotavljajo tudi prostor za živalske vrste, kot so ptice, insekti in manjše živali, ki prispevajo k biotski raznovrstnosti

Izpostavljene vsebine ukrepa

Spodbujanje agroekoloških praks in kolobarjenja; spodbujanje kmetov k uporabi agroekoloških praks, kot so kolobarjenje, setev pokrovnih rastlin in uporaba organskih gnojil, ki povečujejo vsebnost humusa v tleh in izboljšujejo njihovo strukturo. Te prakse so ključne za povečanje sposobnosti tal za zadrževanje ogljika in zmanjšanje njihove erozije, hkrati pa povečujejo odpornost tal na vremenske ekstremne razmere.

Uvedba tehnologij za spremljanje in merjenje erozije ter kakovosti tal

Razvijanje in uvedba naprednih tehnologij za spremljanje stanja tal, vključno z uporabo daljinskega zaznavanja, GPS sistemov in različnih senzorjev, ki omogočajo natančno oceno tveganja za erozijo, sprememb v vlažnosti tal ter stopnje sekvestracije ogljika.

5.4.6.5. Ukrep 3.5: Protipoplavni ukrepi za zaščito kmetijskih zemljišč

Protipoplavni ukrepi za zaščito kmetijskih zemljišč

Glavni namen protipoplavnih ukrepov je zaščita kmetijskih površin pred poplavami vodotokov porečja reke Vipave, zmanjšanje ekonomskih škod na kmetijskih pridelkih in infrastrukturi ter zagotavljanje dolgoročne stabilnosti kmetijske proizvodnje.

Izpostavljene vsebine ukrepa

Izdelava celovite hidrološko-hidravlične (HH) študije porečja Vipave, s katero se bo predvidelo potrebne ukrepe za zmanjšanje poplavne ogroženosti od njenih izvirov v Vipavi do izliva v Sočo.

Implementacija tehničnih protipoplavnih ukrepov na podlagi HH študije; npr. ureditev razlivnih površin in suhih zadrževalnikov, kjer pa se dovoli kmetijska proizvodnja (trajni nasadi), vzpostavitev ustreznih drenažnih sistemov na kmetijskih zemljiščih, renaturacija izbranih odsekov vodotokov za povečanje zadrževalne sposobnosti, izgradnja kontroliranih prelivnih polj za usmerjanje poplavnih voda stran od kmetijskih površin izgradnja protipoplavnih nasipov ob vodotokih, kjer je to dopustno.

Implementacija ekosistemskih rešitev; vzpostavitev obrežnih vegetacijskih pasov, ki povečujejo stabilnost brežin, revitalizacija mokrišč z dvojno funkcijo (zadrževanje vode in povečanje biodiverzitete), trajnostno upravljanje z obrežnimi gozdovi za povečanje zadrževalne sposobnosti.

5.4.7. Prednostna usmeritev 4: Medsektorsko povezovanje

Cilj: vzpostaviti trajne in učinkovite povezave med kmetijstvom ter ostalimi gospodarskimi in družbenimi dejavnostmi za doseganje sinergijskih učinkov in krepitev konkurenčnosti kmetijskega sektorja.

Kazalnik 1 Število izvedenih projektov spodbujanja povezovanja kmetijstva z drugimi panogami oz. sektorji

Izhodiščna vrednost 2024	0
Pričakovana vrednost 2034	10

Trajno sodelovanje med kmetijskim in drugimi sektorji je ključno za dolgoročni razvoj in ohranjanje kmetijske dejavnosti. S povezovanjem se krepi moč celotnega lokalnega gospodarstva, zato je pomembno, da občina vlaga in spodbuja vse oblike povezovanja. **Povezovanje kmetijstva s turizmom** bo pripomoglo k razvoju novih poslovnih priložnosti, kot so inovativni turistični produkti na podeželju, turizem na kmetijah in trženje kakovostnih lokalnih pridelkov in izdelkov. Kmetijstvo v občini že zavzema pomembno vlogo enega od stebrov oblikovanja turistične ponudbe. Kmetijski pridelki in izdelki skupaj z ostalimi storitvami in kmetijsko kulturno krajino predstavljajo pomemben del turistične ponudbe, ki jo je mogoče nadgraditi in oblikovati turistične produkte z višjo dodano vrednostjo. **Sodelovanje z izobraževalnim sektorjem** je pomembno za prenos znanja in razvoj kadrov v kmetijstvu. Srednje kmetijske šole in fakultete imajo zahtevno in pomembno vlogo pri ohranjanju in razvoju kmetijstva. Njihova kakovost vpliva tudi na odločitve mladih za izbiro poklica kmeta, za prevzem domačih kmetij oziroma vzpostavitev novih kmetij, kar posledično vpliva na trajnost kmetijskega sektorja. Potreba izobraževalnih ustanov je, da stalno sledijo novostim v kmetovanju in da prilagajajo učne vsebine vključno s praktičnim izobraževanjem novim potrebam na terenu.

V Šempetru pri Gorici v okviru Šolskega centra Nova Gorica uspešno deluje edina srednja kmetijska šola na Primorskem - Biotehniška šola Šempeter pri Gorici, katere začetki segajo v 70. leta prejšnjega stoletja. Na šolskem posestvu, ki se razprostira na 19 hektarjih, in v specializiranih učilnicah (npr. v laboratoriju, vinski kleti, prostoru za predelavo, degustacijski sobi, čebelnjaku, pokritih zelenjadarskih površinah in strojni lopi) dobijo dijaki širok nabor izkušenj in znanj.

V Vipavi v okviru Univerze v Novi Gorici deluje Fakulteta za vinogradništvo in vinarstvo, ki od leta 2006 izvaja dodiplomski in magistrski študij programa vinogradništvo in vinarstvo. V sklopu programa študentje pridobivajo tako teoretične kot praktične izkušnje tudi s področja trženja vina. Tako srednja šola kot fakulteta sta vključeni v številne projekte, tudi mednarodne, in sodelujeta z ostalimi kmetijskimi institucijami in lokalnimi skupnostmi.

Sodelovanje z znanstvenimi institucijami je pomembno, saj omogoča hitrejši prenos inovacij v prakso in razvoj novih tehnoloških rešitev, prilagojenih potrebam kmetij. Raziskovalne institucije lahko s pomočjo kmetij izvajajo aplikativne raziskave, kmetije pa pridobijo dostop do najnovejših dognanj in tehnologij. Takšno sodelovanje je posebej pomembno pri razvoju trajnostnih praks in prilagajanju na podnebne spremembe. Sodelovanje za potrebe genskih bank bo omogočilo ohranitev starih sort, biotske pestrosti in razvoj novih sort, prilagojenih na spremenjene lokalne podnebne razmere, kar bo kmetijam pomagalo pri ohranjanju pridelkov tudi ob neugodnih razmerah. Razvoja **umetne inteligence** in njene uporabe tudi v kmetijstvu ni mogoče zaustaviti. Neupoštevanje tega vidika razvoja pomeni zaostajanje v konkurenčnosti na globalnem trgu, večjo ranljivost za podnebne spremembe, nadaljevanje pretirane porabe naravnih virov in manjšo prehrambno varnost. V kontekstu uporabe umetne inteligence v kmetijstvu je kibernetska varnost postala kritično področje, saj pametni kmetijski sistemi prinašajo specifična varnostna tveganja povezana s šibko varnostno zaščito podatkov. Za omilitev teh tveganj je nujno ob vpeljavi upoštevati vse vidike zagotavljanja varnosti pred kibernetskimi vdori, zato je pred uvajanjem umetne inteligence nujno izobraževanje kmetov o osnovnih kibernetskih varnostnih praksah in ne zgolj o uporabi in uporabnosti tovrstnih orodij. **Medsektorsko sodelovanje tudi krepí družbeno vlogo kmetijstva**, saj povečuje razumevanje pomena lokalne pridelave hrane in prispeva k ohranjanju kulturne krajine. To ima pozitiven učinek na **ugled kmetijstva v družbi** in posledično na podporo javnosti kmetijskemu sektorju.

5.4.7.1. Ukrep 4.1: Povezovanje kmetijstva in turizma

Povezovanje kmetijstva in turizma

Povezovanje kmetijstva in turizma je ključno za trajnostni razvoj tako kmetijskega sektorja kot tudi turistične ponudbe v občini. Kmetijstvo predstavlja temeljne sestavine podeželske kulturne krajine in bogate kulturne dediščine, ki sta ključna za razvoj turizma. Z integracijo kmetijskih dejavnosti v turistično ponudbo se ustvarjajo nove poslovne priložnosti, ki spodbujajo rast lokalnega gospodarstva, povečujejo dodano vrednost kmetijskih pridelkov in krepijo socialno kohezijo znotraj skupnosti.

Kmetije z registriranimi dopolnilnimi dejavnostmi, ki vključujejo turistične dejavnosti, kot so kmečki turizem, degustacije lokalnih pridelkov ter druge aktivnosti na kmetiji, so ključni **nosilci podeželskega turizma**. Turizem obenem ponuja priložnost za trženje kmetijskih pridelkov in izdelkov in pripomore k dvigu njihove dodane vrednosti.

Na podlagi vzpostavljene promocijske znamke prostora Vipavska dolina pridobiva območje iz leta v leto močnejši imidž ugledne **vinsko-kulinarične destinacije**. V prvi vrsti so za to zaslužni kmetje, vinogradniki in vinarji, pa tudi ostali kmetovalci, ki poslovno sodelujejo z lokalnimi gostinci po načelu kratkih dobavnih verig. Strategija razvoja trajnostnega turizma v destinaciji Nova Gorica in Vipavska dolina 2024 – 2030 izpostavlja **turizem hrane** kot enega od

treh tržnih segmentov, na katerega se bo osredotočala destinacija, kar kaže na pomembnost kmetijskega sektorja za turistični razvoj območja.

Mestna občina Nova Gorica bo še naprej vlagala v promocijske aktivnosti za dvig prepoznavnosti območja kot vrhunske vinsko-kulinarične destinacije in spodbujala sodelovanje med kmeti, Zavodom za turizem Nova Gorica in Vipavska dolina, gostinskimi ponudniki, OOO Nova Gorica in ostalimi deležniki za skupno oblikovanje produktov in storitev v okviru podeželskega turizma v občini.

Izpostavljene vsebine ukrepa

Investicije v izboljšanje javne turistične infrastrukture na podeželju; za razvoj podeželskega turizma je potrebno poskrbeti tudi za osnovno in podporno infrastrukturo turistični dejavnosti na kmetijah; npr. urejanje tematskih pešpoti in kolesarskih poti, postavitev informativnih tabel, parkirišč, omogočanje širokopasovnega dostopa do interneta.

Naložbe v promocijsko-prodajne prostore; predstavljajo pomembno infrastrukturo za neposredno povezovanje lokalnih kmetijskih pridelovalcev s potrošniki in turisti, kjer lahko na enem mestu predstavljajo in prodajajo svoje proizvode ter tako krepijo prepoznavnost lokalne ponudbe. Ti prostori lahko delujejo kot stičišča, kjer se prepletajo ponudba lokalnega kmetijstva, tradicionalnih obrti in turističnih storitev, kar omogoča ustvarjanje celovite izkušnje za obiskovalce in višjo dodano vrednost lokalnim proizvodom.

Razvoj in promocija turističnih produktov na kmetijah; aktivnosti vključujejo pomoč pri oblikovanju novih vsebin in doživetij, ki ponujajo obiskovalcem avtentično podeželsko izkušnjo, hkrati pa povečujejo dodano vrednost lokalnih pridelkov.

Izobraževanje kmetov za razvoj turističnih dejavnosti; usposabljanja na področjih dopolnilnih dejavnosti na kmetijah, trženja, gostoljubnosti, upravljanja z gosti, delavnice o novih trendih v turistični ponudbi, kot so ekološki turizem in turizem doživetij.

Spodbujanje sodelovanja med kmetijami in turističnimi organizacijami; povezovanje z javnim zavodom in s turističnimi agencijami za potrebe oblikovanja produktov in storitev.

Izdelava promocijskih materialov

Trženje lokalnih pridelkov v okviru turističnih prireditev

Organizacija vinsko-kulinaričnih turističnih prireditev

Organizacija in podpora izvedbi festivalov, sejmov in tematskih dogodkov, ki so osredotočeni na kmetijsko dediščino območja; npr. festivali avtohtonih vin, prazniki košnje.

Organizacijo dogodkov, katerih cilj je krepiti dediščino in tradicije lokalnega kmetijstva, ohranjati in promovirati lokalno identiteto in kmetijske produkte

5.4.7.2. Ukrep 4.2: Povezovanje kmetijstva in izobraževalnih institucij

Povezovanje kmetijstva in izobraževalnih institucij

Povezovanje kmetijstva z izobraževalnimi institucijami je ključnega pomena za razvoj inovativnih in trajnostnih rešitev v kmetijstvu ter za zagotavljanje potrebnih znanj in veščin mladim generacijam, ki bodo prevzele kmetijsko dejavnost v prihodnosti. Ta ukrep krepi sodelovanje med kmetijami in vzgojnimi ter izobraževalnimi ustanovami na vseh ravneh, od vrtcev, osnovnih in srednjih šol do fakultet, s ciljem izboljšanja prenosa znanja, spodbujanja inovacij in zagotavljanja **usposobljenih kadrov za prihodnost kmetijstva**. Ukrep krepi koncept vseživljenjskega učenja tudi v okviru kmetijstva.

Izpostavljene vsebine ukrepa

Spodbujanje mladih za izobraževanje in delo v kmetijstvu: predstavljanje kmetijstva kot perspektivne poklicne poti, spodbujanje k vpisu na srednjo kmetijsko šolo, organizacija projektnih dni in ekskurzij za šolsko mladino, razvoj podjetniških znanj za uspešno vodenje kmetij, spodbujanje interdisciplinarnega povezovanja med kmetijstvom in drugimi strokami.

Promoviranje kmetijstva preko kmetijskih krožkov v vrtcih in osnovnih šolah

Promoviranje novih poklicev povezanih s pametnimi tehnologijami v kmetijstvu

Spodbujanje sodelovanja v izobraževalnem procesu, npr.: izvajanje praktičnega pouka in delavnic na kmetijah, vključevanje kmetov kot mentorjev v izobraževalni proces, razvoj specializiranih programov usposabljanja za potrebe sodobnega kmetijstva, spodbujanje raziskovalnih nalog in projektov študentov na kmetijah.

5.4.7.3. Ukrep 4.3: Povezovanje kmetijstva in znanosti

UKREP 4.3

Povezovanje kmetijstva in znanosti

Povezovanje kmetijstva in znanosti je ključnega pomena za uspešno prilagoditev kmetijstva na podnebne spremembe, povečanje produktivnosti, ohranjanje biotske raznovrstnosti in uvajanje inovacij v pridelavo hrane. Sodelovanje s strokovnjaki iz raziskovalnih inštitutov, univerz in drugih znanstvenih organizacij omogoča prenos najnovejših znanstvenih dognanj in tehnologij neposredno v kmetijsko prakso, kar prispeva k večji učinkovitosti, trajnosti in konkurenčnosti kmetijskih gospodarstev.

Z vlaganjem v tovrstno povezovanje se kmetijam omogoči dostop do naprednih raziskav in novih kmetijskih praks, ki izboljšajo upravljanje z naravnimi viri, optimizirajo proizvodne procese ter pomagajo pri prilagajanju na spremenljive podnebne razmere. Ukrep vključuje podporo za izvedbo pilotnih projektov, v katerih bodo testirane inovativne rešitve na terenu, ter vzpostavljanje *Living Labs* – raziskovalnih okolij, v katerih se bodo v realnih pogojih preizkušale nove tehnologije, prakse in pristopi k trajnostnemu kmetovanju.

Povezovanje z znanstvenimi institucijami omogoča tudi boljše razumevanje in lažje uvajanje novih sort, ki so bolj odporne na podnebne spremembe, bolezni in škodljivce, pa tudi netradicionalnih kultur, kot je npr. gojenje alg na kmetijah. Kmetijski raziskovalci že preučujejo tropske invazivne vrste in škodljivce, ki se bodo zaradi globalnega segrevanja verjetno širili proti severu, kar bo zahtevalo razvoj novih metod za njihovo zatiranje in prenos novih znanj do kmetov. Pomemben del tega ukrepa je tudi podpora genskim bankam, ki bodo omogočile ohranjanje starih, tradicionalnih sort in njihov razvoj za prilagoditev na lokalne podnebne razmere. Z vzpostavitvijo trajnih raziskovalnih povezav med kmetijami in znanstvenimi ustanovami se zagotavlja tudi prenos znanja o novih tehnologijah in digitalizaciji v kmetijstvu. Razvoja umetne inteligence in njene uporabe tudi v kmetijstvu ni mogoče zaustaviti. Neupoštevanje tega vidika razvoja pomeni zaostajanje v konkurenčnosti na globalnem trgu, večjo ranljivost za podnebne spremembe, nadaljevanje pretirane porabe naravnih virov in manjšo prehrambno varnost. V kontekstu uporabe umetne inteligence v kmetijstvu je kibernetska varnost postala kritično področje, saj pametni kmetijski sistemi prinašajo tudi specifična varnostna tveganja povezana s šibko varnostno zaščito podatkov. Potencialne grožnje lahko vključujejo krajo podatkov o pridelkih in razmerah, ki bi konkurentom dala konkurenčno prednost, manipulacijo podatkov, ki vodi do napačnih priporočil in posledično slabših pridelkov. Za omilitev teh tveganj je nujno ob vpeljavi upoštevati vse vidike zagotavljanja varnosti pred kibernetskimi vdori, zato je pred uvajanjem umetne inteligence nujno izobraževanje kmetov o osnovnih kibernetskih varnostnih praksah in ne zgolj o uporabi in uporabnosti tovrstnih orodij

Izpostavljene vsebine ukrepa

Izvedba pilotnih projektov za preizkušanje inovacij v praksi; podpora in izvedba pilotnih projektov, kjer se testirajo nove tehnologije, prakse in rešitve na kmetijah.

Spodbujanje raziskav in razvoja novih sort ter zaščita genskih bank; podpora raziskovalnim projektom, ki se osredotočajo na razvoj novih, bolj odpornih in prilagodljivih sort kmetijskih pridelkov, kot tudi ohranjanje **genskih bank** za stare in ogrožene sorte.

Izobraževanje in usposabljanje kmetov za uporabo novih tehnologij; organizacija izobraževalnih programov in delavnic, namenjenih kmetom, za boljše razumevanje in implementacijo najnovejših znanstvenih dognanj, tehnologij in inovativnih praks. To vključuje področja, kot so precizno kmetijstvo, uporaba pametnih senzorjev, biotehnologija in trajnostne metode pridelave, kibernetika varnost.

Spodbujanje sodelovanja med kmetijami, raziskovalnimi inštituti in podjetji; spodbujanje tesnejšega sodelovanja med kmetijami, raziskovalnimi ustanovami, agroživilskimi podjetji in industrijo, da bi omogočili hitrejši prenos raziskav v prakso. **Krepitev inovacij** preko spodbujanja aplikativnih raziskav za reševanje praktičnih izzivov na kmetijah in razvoj inovativnih živil ter uvajanje novih produktov.

5.4.8. Prednostna usmeritev 5: Ohranjanje tradicij, kulturne dediščine in podeželske krajine

Cilj: Celostno ohranjanje in razvoj podeželske kulturne dediščine ter tradicionalne krajine z namenom krepitve lokalne identitete, trajnostnega razvoja podeželja in večje kakovosti življenja.

Kazalnik 1 Število izvedenih projektov ohranjanja kulturne dediščine in podeželske krajine

Izhodiščna vrednost 2024	0
Pričakovana vrednost 2034	5

Celostno ohranjanje podeželske kulturne dediščine ter tradicionalne kulturne krajine je ključnega pomena za **krepitev lokalne identitete**, trajnostni razvoj podeželja in izboljšanje kakovosti življenja. Ta prednostna naloga stremi k **ohranjanju kulturne krajine in tradicij**, ki so globoko povezane s kmetijsko dejavnostjo, ter k **revitalizaciji podeželskih objektov** kot pomembnega dela lokalne dediščine.

Posebna pozornost je namenjena ohranjanju **tradicionalnih kmetijskih praks** in z njimi povezanih znanj ter običajev, ki so oblikovali značilno kulturno krajino. To vključuje košnjo, pašništvo, terasiranje in druge značilne metode kmetovanja, ki preprečujejo zaraščanje zemljišč in degradacijo tal. Pomembno vlogo pri tem imajo **tipični krajinski elementi**, kot so suhozidni zidovi, ki ne prispevajo le k biotski raznovrstnosti, temveč tudi k estetski vrednosti podeželja in lokalni kulturni identiteti.

Vlaganje v obnovo tradicionalnih kmetijskih objektov, kot so mlini, kleti, kašče, hlevi, sušilnice, pastirske hiške, vinogradniška zavetišča in gruntne bajte omogoča ohranjanje pomembnih zgodovinskih struktur lokalne arhitekture. Revitalizacija teh objektov ne služi le ohranjanju kulturne dediščine, temveč odpira tudi nove priložnosti za razvoj podeželskega turizma in povečuje prepoznavnost ter vrednost lokalnih kmetijskih proizvodov.

Pomembno vlogo pri ohranjanju žive kulturne dediščine imajo dogodki in festivali, ki predstavljajo lokalne tradicije, tako kmetovanja kot tudi obrti, ki so povezane s kmetovanjem. Poleg tega, da omogočajo medgeneracijski prenos znanj in veščin tradicionalnega kmetovanja in rokodelstva, oživljajo podeželska območja, ustvarjajo nove turistične produkte in privabljajo obiskovalce.

5.4.8.1. Ukrep 5.1: Podpiranje ohranjanja pridelave starih in avtohtonih sort

Podpiranje ohranjanja pridelave starih in avtohtonih sort

Ukrep spodbuja **pridelavo starih sort** sadja, grozdja (avtohtona sorta zelen, klarnica, ...) in zelenjave (npr. radič), ki so neločljivo povezane z lokalno zgodovino, tradicijo in načinom življenja preteklih generacij, saj so bile skozi stoletja oblikovane in prilagojene specifičnim podnebnim in talnim pogojem. Ohranjanje teh sort ne le ohranja dragoceno genetsko dediščino, temveč prispeva k trajnosti kmetijstva, saj te sorte bolje prenašajo lokalne podnebne razmere, so bolj odporne na bolezni in škodljivce, kar omogoča bolj naravno in trajnostno kmetovanje. Stare sorte so pogosto manj zahtevne glede umetnih gnojil in pesticidov, kar prispeva k večji ekološki vrednosti teh pridelkov. Poleg ohranjanja kmetijske tradicije, stare sorte sadja, grozdja in zelenjave omogočajo **razvoj unikatnih lokalnih proizvodov**, ki temeljijo na dediščini in so usmerjeni v sodobne tržne potrebe.

Izpostavljene vsebine ukrepa

Podpora kmetom pri ohranjanju starih sort; spodbujanje ohranjanja in širjenje pridelave.
Organizacija delavnic, seminarjev in izobraževalnih programov, ki kmete in druge zainteresirane strani poučujejo o zgodovinskih in tradicionalnih tehnikah pridelave in predelave starih sort.

5.4.8.2. Ukrep 5.2: Spodbujanje pridelave semenskega materiala kmetijskih rastlin

Spodbujanje pridelave semenskega materiala kmetijskih rastlin

Ukrep je namenjen povečanju lokalne samooskrbe s semeni in ostalim semenskim materialom in krepitevi trajnostne prakse pridelave semenskega materiala na kmetijskih gospodarstvih. Spodbujanje te pridelave bo prispevalo k ohranjanju biotske raznovrstnosti in zmanjšanju odvisnosti od komercialnih semenskih virov.

Izpostavljene vsebine ukrepa

Raziskovalno-razvojne aktivnosti; sodelovanje s strokovnimi institucijami pri karakterizaciji in razvoju lokalnih sort, razvoj sodobnih metod za izboljšanje kakovosti pridelanega semenskega materiala

Organizacija strokovnih delavnic o tehnikah pridelave, čiščenja in shranjevanja semen

Naložbe v prostore in opremo za čiščenje in shranjevanje semen

Spodbujanje semenske izmenjave med kmetijami

Vzpostavitev lokalnih semenskih bank in zbirk

5.4.8.3. Ukrep 5.3: Podpiranje obnove in revitalizacije kmetijskih in podeželskih dediščinskih objektov ter krajine

Podpiranje obnove in revitalizacije kmetijskih in podeželskih dediščinskih objektov ter krajine

Ukrep se osredotoča na vlaganje v obnovo in revitalizacijo kmetijskih in podeželskih dediščinskih objektov ter krajine, kar omogoča ohranjanje kulturne identitete in tradicij, ki so temelj lokalnega kmetijstva. Obnova teh objektov, kot so mlini, pastirske hiške, vinogradniška zavetišča in drugi dediščinski kmetijski objekti, preprečuje njihovo propadanje in izgubo, hkrati pa krepi povezavo med preteklostjo in sodobnim življenjem na podeželju.

Revitalizacija podeželske krajine vključuje ohranjanje in obnavljanje tipičnih krajinskih elementov, kot so npr. terasirane površine in suhozidni zidovi. Z obnovo in revitalizacijo podeželskih dediščinskih objektov in krajine se obenem krepi gospodarski razvoj podeželja, saj oživljeni dediščinski objekti in krajine ustvarjajo nove možnosti za razvoj podeželskih turističnih produktov.

Izpostavljene vsebine ukrepa

Obnova in zaščita dediščinskih kmetijskih objektov; vključuje vlaganje v obnovo tradicionalnih kmetijskih objektov, kot so vodnjaki in štirne, mlini, kleti, kašče, sušilnice, pastirske hiške, vinogradniška zavetišča in druge značilne podeželske stavbe.

Revitalizacija podeželske krajine; aktivnosti, ki se osredotočajo na obnavljanje in ohranjanje tipičnih krajinskih elementov, kot so terasirane površine, suhozidni zidovi.

5.5. Strateški projekti občine

V procesu oblikovanja strategije razvoja kmetijstva do leta 2034 je Mestna občina Nova Gorica določila ključne strateške projekte na svojem območju. Občina pri teh projektih nastopa v dvojni vlogi – pri nekaterih kot nosilka in investitorica, pri drugih pa kot partnerska institucija oziroma ključni deležnik.

Izpostavljeni projekti so:

- Izvajanje ukrepov Odloka o ohranjanju in spodbujanju razvoja kmetijstva, gozdarstva in podeželja v Mestni občini Nova Gorica
- Sanacija javnega lokalnega namakalnega sistema Namakalni razvod Vogršček
- Ureditev mestne tržnice v Novi Gorici
- Super osmica.

Uspešna izvedba določenih projektov temelji na predpostavki dobrega sodelovanja Mestne občine Nova Gorica in ostalih občin Vipavske doline ter drugih zainteresiranih občin in ostalih deležnikov.

Pomembno je izpostaviti **pobudo za ustanovitev Sveta za kmetijstvo**, v katerem bodo sodelovali župani občin, ki so skupaj pristopile k pripravi občinskih strategij za razvoj kmetijstva. Svet za kmetijstvo bo najprej spodbudil vzpostavitev mreže podpornih služb za razvoj kmetijstva v Vipavski dolini in na goriškem Krasu, s čimer želi ustvariti učinkovito podporno okolje za kmete in celostni razvoj kmetijstva v regiji.

6. URESNIČEVANJE STRATEGIJE

6.1. Sprejem strategije

Strategijo razvoja kmetijstva v mestni občini Nova Gorica do leta 2034 sprejme Mestni svet Mestne občine Nova Gorica kot temeljni dokument za dolgoročni usmerjeni razvoj kmetijstva v smeri krepitve prehranske varnosti in lokalne samooskrbe.

6.2. Izvajanje strategije

Ključni deležniki za izvedbo strategije so kmetijska gospodarstva v občini, katerim pa je potrebno nuditi pomoč v okviru storitev podpornega okolja.

Nosilci posameznih projektov v okviru določenih ukrepov so tudi drugi deležniki, med drugimi Mestna občina Nova Gorica in ostale institucije podpornega okolja in organizacije, ki predstavljajo preostale člene v prehranski verigi.

6.3. Možni viri financiranja

- Strateški načrt skupne kmetijske politike za Slovenijo 2023-2027
- Občinska proračunska sredstva za projekte vezane na Odlok o ohranjanju in razvoju kmetijstva, gozdarstva in podeželja v Mestni občini Nova Gorica
- Občinska proračunska sredstva za investicije
- EU sredstva (čezmejni programi, programi skupnosti (HORIZON, LIFE, ...))
- Sredstva mehanizma CLLD/LEADER preko LAS V objemu sonca
- Slovenski regionalni razvojni sklad
- Javni sklad malega gospodarstva Goriške
- Drugi viri

6.4. Spremljanje strategije

Za spremljanje izvajanja strategije je zadolžena občinska uprava Mestne občine Nova Gorica. Spremljanje bo potekalo s pomočjo kazalnikov, ki so opredeljeni pri vsakem ukrepu.

7. ZAKLJUČEK

Kljub temu, da je strateški razvoj kmetijstva v domeni države, lahko lokalne skupnosti s svojim delovanjem in občinskimi prostorskimi in razvojnimi usmeritvami pomembno prispevajo k stanju v kmetijstvu na svojem območju in v tem oziru predstavljajo pomemben člen podpornega okolja za kmete.

Pričujoča Strategija razvoja kmetijstva v Mestni občini Nova Gorica do leta 2034 je načrt razvoja za naslednjih devet let. Je ena od petih občinskih strategij v Vipavski dolini, ki so se pripravljale vzporedno, saj je skupna vizija občin: Nova Gorica, Renče – Vogrsko, Miren – Kostanjevica, Ajdovščina in Vipava, da v medsebojnem sodelovanju in v sodelovanju s šesto občino Vipavske doline, Občino Šempeter – Vrtojba, sooblikujejo dinamično in inovativno kmetijstvo.

Strategija je nastala na podlagi temeljite analize stanja, ki jo je izdelala Biotehniška fakulteta Univerze v Ljubljani v letu 2023. Ta je podala ugotovitve, kje so glavne prednosti in slabosti ter nevarnosti in priložnosti mestne občine Nova Gorica na področju kmetijstva.

Temelji na opredelitvi strateškega cilja, ki se ga bo dosegalo v okviru petih prednostnih usmeritev, ki zajemajo razvojna področja z različnimi vsebinskimi poudarki, ki pa se medsebojno povezujejo in dopolnjujejo. Za vsako od petih prednostnih usmeritev so opredeljeni cilji in kazalniki, ki jih je potrebno zasledovati pri izvajanju aktivnosti.

V okviru prednostnih usmeritev so opredeljeni ukrepi, ki bodo prispevali k doseganju ciljev. Znotraj ukrepov so že izpostavljeni določeni predlogi aktivnosti oz. vsebine, ki se bodo izvajale v okviru projektov.

Aktivnosti in vsebine se bodo tekom izvajanja strategije dopolnjevale.

Vsi projekti in aktivnosti v okviru posameznih ukrepov in horizontalnih ukrepov morajo izboljšati kazalnike na ravni ciljev prednostnih usmeritev in tako prispevati k uresničevanju strateškega cilja in doseganju treh kazalnikov na strateški ravni.

Viri za uresničevanje strategije so različni, manjši delež predstavljajo občinska sredstva. Za doseganje ciljev je ključna vzpostavitev učinkovitega podpornega okolja, ki bo v pomoč kmetijskim gospodarstvom in ostalim deležnikom v prehranski verigi, da bodo lažje dostopali tudi do ostalih virov; nacionalnih in evropskih sredstev.

Vzpostavitev učinkovitega podpornega okolja za razvoj kmetijstva je v strategiji opredeljena kot horizontalen ukrep, od njegove izvedbe je odvisna uspešnost ostalih ukrepov v okviru petih prednostnih nalog, zato mu je potrebno nameniti veliko pozornost tudi na občinski ravni.